

Autorski doprinos Tomislava Torjanca suvremenim hrvatskim slikovnicama

Halar, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:858919>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Sanja Halar

Autorski doprinos Tomislava Torjanca suvremenim hrvatskim
slikovnicama

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Autorski doprinos Tomislava Torjanca suvremenim hrvatskim
slikovnicama

Predmet: Dječja književnost s medijskom kulturom

Mentor: doc.dr.sc. Maja Verdonik

Student: Sanja Halar

Matični broj: 0299010884

U Rijeci, srpanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„ Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog/završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Sanja Halar

ZAHVALA

Ovaj rad posvećujem svojim roditeljima, obitelji i Jurici bez kojih moji studijski dani i sve ovo što radim, ne bi imali smisla. Neizmjereno sam zahvalna na strpljenju, podršci i razumijevanju koje su mi pružali od početka studija, pa sve do sada.

Posebnu zahvalu upućujem profesorici i mentorici doc. dr. sc. Maji Verdonik na strpljenju, pomoći i suradnji pri izradi ovog završnog rada. Također, zahvalu dugujem svim profesorima i asistentima Učiteljskog fakulteta u Rijeci te odgajateljicama DV Rijeka i DV More koji su uvijek spremno dijelili svoja znanja i iskustva i pružali nam motivaciju za daljnji napredak.

I na kraju, želim zahvaliti svim svojim prijateljima i kolegama s fakulteta, posebno Larisi, što su moje studiranje učinili lakšim i zabavnijim te što su mi omogućili da sa sobom u život ponesem nezaboravna iskustva.

SAŽETAK

U radu se analiziraju slikovnice raznorodnih književnih tekstova koje je ilustrirao suvremeni hrvatski ilustrator Tomislav Torjanac. Analiziraju se klasične priče svjetske dječje književnosti, problemske slikovnice, slikovnice u kojima su ilustrirani antologijski primjeri hrvatske dječje poezije, pripovjedne slikovnice te edukativne slikovnice. Kad za to postoje primjeri, usporedno se analiziraju ilustracije Tomislava Torjanca i drugih hrvatskih ilustratora istih književnih tekstova. Uz analize, u radu se nalazi i kratki pregled slikovnice kroz povijest, kao i razvoj dječje književnosti čiji je slikovnica sastavni dio. Cilj rada je na odabranim primjerima utvrditi pristupe Tomislava Torjanca ilustriranju tekstova iz područja dječje književnosti s obzirom na motive kojima ovaj ilustrator autorski interpretira književni tekst, te njihovu primjerenost djeci rane i predškolske dobi.

Ključne riječi: suvremena hrvatska slikovnica, Tomislav Torjanac, čitanje, djeca rane i predškolske dobi

SUMMARY

The paper analyzes the picture books of various literary texts illustrated by the contemporary Croatian illustrator Tomislav Torjanac. The classical stories of world children's literature, problematic picture books, picture books illustrated with anthological examples of Croatian poetry, narrative picture books and educational picture books are analyzed. When there are examples, the illustrations of Tomislav Torjanac and other Croatian illustrators of the same literary texts are compared. Along with the analysis, the paper also contains a brief overview of the book of art through history, as well as the development of children's literature whose image is an integral part. The aim of the paper is to find out the approaches of Tomislav Torjanac in the selected examples to illustrate texts in the field of children's literature with regard to the motives which this illustrator authorizes to interpret the literary text and their adequacy to children of early and pre-school age.

Keywords: contemporary Croatian picture book, Tomislav Torjanac, reading, children of early and pre-school age

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	6
3. SLIKOVNICA.....	8
3.1.Povijest slikovnice	9
3.2.Povijest hrvatske slikovnice.....	11
3.3.Ilustracije	11
3.3.1.Ilustracije u hrvatskim slikovnicama.....	13
3.4.Primjena slikovnice u odgojno-obrazovnoj praksi	15
4. ŽIVOTOPIS TOMISLAVA TORJANCA	15
4.1.Karakteristike ilustracija Tomislava Torjanca	16
4.2.Djela i nagrade Tomislava Torjanca	19
5. ODNOS ILUSTRACIJE I TEKSTA U SLIKOVNICAMA TOMISLAVA TORJANCA.....	19
5.1.Edukativne slikovnice.....	19
5.1.1 Mihaela Velina: „Žabeceda“	20
5.1.2 Mihaela Velina : „Brojamica“	21
5.2.Pripovjedne slikovnice.....	22
5.2.1.James Joyce:„Mačak i vrag“	25
5.2.2.Grigor Vitez: „Ogledalce“	27
5.2.3.Hans Christian Andersen: „Ružno pače“	29
5.2.4.Hans Christian Andersen: „Skakači“	31
5.3.Pjesme	31
5.3.1.Ratko Zvrko: „Grga Čvarak“	33
5.3.2.Usporedba ilustracija Tomislava Torjanca i Svjetlana Junakovića u slikovnici „Kako živi Antuntun“	36
5.4.Problemske slikovnice	36
5.4.1.Neli Kodrić Filipić: „Djevojčica i div“	39
6. ZAKLJUČAK.....	41
7. LITERATURA	43
8. PRILOZI.....	

1. UVOD

Slikovnica je dio dječje književnosti i najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se djeca mogu susresti, zbog čega se često naziva i prvom knjigom djeteta. Ono o čemu najčešće ne razmišljamo jest da dijete osim pisane poruke, iz slikovnice, prima i vizualnu poruku. Često ćemo čuti da se slikovnicu naziva i strukturiranim čitateljskim materijalom namijenjenim djeci, te se o njoj raspravlja kao o umjetničkom obliku koji svojom vizualnom dimenzijom nadrađa kategoriju literarnosti i zbog njezine skulpturalnosti (Hameršak i Zima, 2015:163). Kako se je razvijala dječja književnost, razvijala se i slikovnica te se stoljećima može pratiti njezin napredak, odnosno usavršavanje u Hrvatskoj i svijetu. Uz pisani dio slikovnica, naglasak je uvijek i na slikovnom dijelu odnosno ilustracijama koje ponekad i neovisno o tekstu, mogu ispričati priču.

Motiv pisanja ovog rada bilo je otkrivanje pozadine koju kriju ilustracije pojedinih ilustratora te kakav je njihov odnos sa samim tekstom slikovnice. U mnoštvu cijenjenih i nagrađivanih hrvatskih ilustratora, najzanimljivijim pokazao se Tomislav Torjanac. Odlika njegovih radova jest suvremenost i jedinstvenost koja je vidljiva već i na samim koricama slikovnica. Sa željom za otkrivanjem pozadine ilustracija Tomislava Torjanca, nastao je ovaj rad u kojem su prikazane analize njegovih slikovnica, kako bi se prepoznao doprinos njegovih ilustracija, suvremenoj hrvatskoj slikovnici. U radu su analizirane edukativne slikovnice „Žabeceda“ i „Brojamica“, autorice Mihaele Veline koje svakako mogu poslužiti u radu s djecom rane i predškolske dobi, prvenstveno u razvoju početnog čitanja i pisanja. Analizirane su i slikovnice u kojima se nalaze tekstovi pjesme Grigora Viteza „Kako živi Antuntun“ i pjesma Ratka Zvrka „Grga Čvarak“. Tomislav Torjanac ilustrirao je i pripovijetke Hansa Christiana Andersena „Skakači“, „Ružno pače“, pripovijetku Jamesa Joycea „Mačak i vrag“ te djelo Grigora Viteza „Ogledalce. Kao primjer problemske slikovnice analizirana je priča Neli Kodrič Filipić „Djevojčica i div“, koja prikazuje čin nasilja u obitelji od strane roditelja te koliko se ono očituje u roditeljstvu djeteta koje je bilo žrtva nasilja u obitelj. Svaka od slikovnica primjerena je za rad s djecom

rane i predškolske dobi te se može iskoristiti u mnogim aktivnostima, poput dramskih ili lutkarskih predstava ili kao priče prije spavanja.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječju će književnost pojedinac vidjeti iz različitih perspektiva pa će na nju gledati kao na nešto banalno, dok će ju drugi pak smatrati složenom i zahtjevnom. Primjerice, nekima će ona primarno biti skup knjiga na policama dječjih knjižnica, za neke će obuhvaćati knjige koje su čitali u djetinjstvu, dok će neki dječjom književnošću smatrati knjige koje djeca danas čitaju (Hameršak i Zima, 2015). Također možemo naići na definicije dječje književnosti, u kojima se ona smatra zabavom, umjetnošću, poukom ili predstavlja sve navedeno. Hameršak i Zima spominju suvremene proučavatelje dječje književnosti te su kao proučavatelja hrvatske dječje književnosti istaknule Rudolfa Franjina Magjera koji dječju književnost definira kao „u svojem razvoju tako raznovrsnu po obliku i sadržaju, da je teško naći onu zajedničku nit, koja je moćna kod literarnog prosuđivanja vrijednosti“ (Hameršak i Zima 2015:13). Dječja književnost definirana je kao „posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo i najčešće čitaju djeca“ (Crnković, 1990:5-6).

Spomenemo li dječju književnost, mislimo na knjige izdane od strane nakladničkih odjela za mlade i knjige koje su namijenjene za djecu do šestog razreda osnovne škole. Kada govorimo o namjeni, trebamo imati na umu da je knjiga namijenjena djetetu ako ga privlači tematikom, odgovara na djetetove interese, ako ju je napisao dječji pisac i izdao dječji nakladnik te je dospjela na police knjiga namijenjenih djeci (Crnković i Težak, 2002). U literaturi se često spominje kako su tekstovi dječje književnosti jednostavni, što vrlo često i jest slučaj, međutim postoje mnoga djela koja istu pretpostavku mogu demantirati. Sjetimo se samo „Priča iz davnine“ Ivane Brlić Mažuranić i romana poput „Alise u Zemlji čudesa“ Lewisa Carolla koji pokazuju da je „opis dječje književnosti kao jednostavne i sam pojednostavljen“ (Hameršak i Zima, 2015:18). Naposljetku možemo postaviti pitanje kakva bi dječja književnost trebala biti? Kompleksna ili jednostavna, i može li se ono

što se u 19. stoljeću smatralo jednostavnim, isto tako smatrati i u 21. stoljeću? Kao primjer možemo uzeti roman „Čudnovate zgode šegrta Hlapića“, koji se nakon objavljivanja gledao kao uzor „klasične jednostavnosti“ (Hameršak i Zima, 2015. prema Matoš, 1913:616), te zbog kojeg postavljamo pitanje mogu li današnja djeca isti smatrati uzorom jednostavnosti ako ne znaju što znači šegrt ili slamnjača (Hameršak i Zima 2015).

S dječjom književnošću povezujemo različite žanrove, pripovijetke, bajke, basne i sl. te se često uz dječju književnost spominje i slikovnica, kao posebna cjelina. Međutim, određenje slikovnice se često dovodi u pitanje, zbog čega nije sigurno možemo li ju nazvati dijelom dječje književnosti. Autorica Smiljana Narančić Kovač, u jednom je od svojih poglavlja prikazala nekoliko teza koje su se postavljale kako bi se moglo odrediti kamo slikovnica doista pripada.

Slikovnica se isprva često promatrala kao književno djelo te se je u istraživanje slikovnice pošlo iz područja dječje književnosti. O tome su, u hrvatskoj, svjedočile publikacije iz sedamdesetih godina poput radova iz zbornika radova „Slikovnica prva knjiga djeteta“, kao i Marantzova ocjena kritičke literature o slikovnici u američkom kontekstu. Došlo je i do otpora od strane Sylvie S. Marantz i Kennetha A. Marantza, prema tome da je slikovnica isključivo književne naravi, pa su stoga slikovnicu istaknuli kao jednu od vrsta vizualne pripovjedi odnosno kao „znatno više vizualni umjetnički objekt nego književno djelo“ (Narančić Kovač, 2015:52). Slikovnicom su se oduvijek najčešće bavili stručnjaci koji su istraživali dječju književnost bez obzira na teorijska polazišta, stoga se ne može osporiti da je pripovjedna slikovnica potekla iz dječje književnosti.

Jedan od dokaza da je slikovnica dio dječje književnosti je to da, po svojoj naravi, redovito i prirodno posuđuje iz drugih žanrova i samim time prikazuje nešto novo i nešto u čemu postoje brojne mogućnosti. Kasnije mnogi autori uvrštavaju slikovnicu u opće preglede dječje književnosti, a neki stavljaju naglasak na njezin zaseban status (Narančić Kovač, 2015). Primjerice, u svojim radovima, poglavlja joj posvećuju John Rowe Townsend („Written for Children: An Outline of English language Children's Literature 1995“), Charlotte Huck i drugi („Children's Literature

in the Elementary School 1997“), Milan Crnković i Dubravka Težak („Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1995. godine“), kao i drugi autori, a posebnu pozornost joj poklanjaju autori koji se općenito bave dječjom književnošću poput Stephensa („Language and Ideology in Children's Fiction 1992“), Nikolajeva („Children's Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetic 1996“) i dr. (Narančić Kovač, 2015:53,54). Ono što će upravo Nikolajeva kasnije istaknuti jest da se slikovnica, u udžbenicima iz dječje književnosti, ističe kao poseban žanr te se tako stavlja u isti koš s bajkom ili pričom bez obzira na to što se one ravnopravno pojavljuju u slikovnicama. Iz tog razloga, Nikolajeva je opovrgnula tvrdnju da je slikovnica poseban žanr dječje književnosti te ju je tako odredila kao „zasebnu i specifičnu vrstu sintetičkoga dvostrukoga medija“ (Narančić Kovač, 2015:54).

S obzirom na to da postoje podvojena mišljenja o tome gdje slikovnica zaista pripada, valjalo je razjasniti pitanje odnosa slikovnice prema dječjoj književnosti, kako bi se lakše došlo do njezina određenja. Na umu valja imati činjenicu da će slikovnica, zbog svojih osobina, uvijek biti povezana s dječjom književnošću, pa tako često možemo naići na određenje slikovnice kao književne i (likovno)umjetničke vrste . Gledajući iz drugog kuta, slikovnicu ne možemo smjestiti niti u dječju književnost ni u likovnu umjetnost, pri čemu se ponovno vraća pitanje što slikovnica zapravo jest i kamo pripada. Različiti su teoretičari došli do zaključka da dva izražajna sloja, svojim dinamičnim odnosom, tvore jednu cjelinu te bez odgovora na to kakva je to cjelina, nije moguće izgraditi teorijski model slikovnice (Narančić Kovač, 2015).

3. SLIKOVNICA

Najčešća i najjednostavnija definicija slikovnice jest ta da je slikovnica prva knjiga djeteta te će se u literaturi pronaći različite i proširene definicije slikovnice. Radi se o najbogatijem izvoru pisane riječi s kojim se dijete može susresti u ranom djetinjstvu, te se na slikovnicu općenito gleda kao na knjigu za djecu koja se, u većini, sastoji od slika ili samo od slika ili crteža (Hlevnjak, 2000).

Često dolazi do poistovjećivanja slikovnice s ilustriranom knjigom, što je u globalu pogrešno jer se radi o dva slična, ali u osnovi, dva različita pojma. Prije prikazivanja različitih definicija slikovnica, dobro je razjasniti po čemu se ona razlikuje od ilustrirane knjige. U ilustriranoj knjizi, kako i sam naziv kaže, uz tekst se mogu pronaći i ilustracije koje dodatno obogaćuju i vizualno opisuju ono što je napisano, a ključno je da, za razliku od slikovnice, u ilustriranoj knjizi je jasno i razumljivo napisan sadržaj (Batinić i Majhut, 2001). Ključno obilježje ilustrirane knjige, po kojem se ona razlikuje od slikovnice, jest da je u njoj moguće razdvojiti tekst od ilustracija, a da ostane cjelovit te da ga se može objaviti ili ilustrirati dok u slikovnici ilustracije imaju jednaku važnost kao i tekst (Narančić Kovač, 2011:19-20). Nakon što je objašnjena razlika između ilustrirane knjige i slikovnice, u ostatku poglavlja razradit će se samo slikovnica, koja je ujedno i okosnica ovog završnog rada.

Kao što je prethodno napisano, slikovnica je najčešće definirana kao prva knjiga djeteta ili, prema riječima Branke Hlevnjak, kao zbir malenih slika koje nazivamo minijaturama, odnosno ilustracijama (Hlevnjak, 2000:7-11). U novije se vrijeme otvara rasprava o slikovnici kao umjetničkom obliku, neovisnom o polju dječje književnosti, zbog njezine specifične vizualne dimenzije kojom nadrasta kategoriju „literarnosti“ i zbog njezine skulpturalnosti (knjiga kao taktilni predmet). Prema navedenom, slikovnicu se razmatra kao zasebnu, samostalnu umjetnost ili umjetničku knjigu (Hameršak i Zima, 2015:163), a primjereno ju je odrediti i kao „prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djeci“ (Martinović, 2011:40)

Nadalje, Smiljana Narančić Kovač slikovnicu definira kao tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i

povijesni dokument, i, naposljetku, djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica (Narančić Kovač, 2011:30) Iznimno važnim, središnjim momentom slikovničkog oblika izdvaja se „međudjelovanje likovne i verbalne dimenzije“ (Hamershak i Zima, 2015:164). Značenje slikovnice stvara se u međudjelovanju tekstualne i likovne slikovničke razine što je ujedno i mjesto razlike između slikovnice i ilustrirane knjige, koja je objašnjena prethodno u poglavlju (Hamershak i Zima, 2015:164).

Među brojnim definicijama slikovnice, nalazi se i definicija koja slikovnicu predstavlja kao prvu knjigu s kojom se dijete susreće i koja u dječje ruke dopijeva već u prvoj godini života te zanimanje za nju prestaje u drugom razredu osnovne škole kada djeca počinju samostalno čitati. Slikovnica upotrebljava dva koda komunikacije: likovno i jezično predstavljanje stvarnosti, zbog čega ima prednost kod male djece i koliko god ona bila kratka, u dječjim će očima uvijek biti knjiga (Crnković i Težak, 2002:15). Kada se slikovnicu uspoređi s književnim vrstama, ne može se reći da je ona čista književna vrsta već je kombinacija likovnog i književnog izraza, stoga nije lako odgovoriti je li u njoj bitnije književno ili likovno. Slikovnica govori slikom i riječima, zbog čega iziskuje suradnju dvaju umjetnika (slikara i pisca) ili jednog, ako je ujedno i slikar i pisac. Valja imati na umu da postoje slikovnice bez teksta ili s vrlo malo teksta, ali ne postoje slikovnice bez slika te da su one tematski vrlo raznolike, po doživljaju i namjeni umjetničke ili poučne, ali u načelu vrlo kratke (Crnković i Težak, 2002:15-16).

Na slikovnicu se kod nas gleda i u pedagoškom kontekstu, bilo kao medij „koji u sebi ima jedinstvo slike i teksta, što predstavlja pedagoški vrijednu osnovu za metodološki prihvatljiv put vođenja djeteta k samom tekstu“ (Nola 1972:4), ili kao medij koji podupire komunikaciju između djeteta i odrasle osobe (Petović-Sočo,1997).

3.1.Povijest slikovnice

Slikovnica je danas nezaobilazni medij u odrastanju djeteta te je njezina povijest vrlo opširna. Ono najvažnije, u vezi sa slikovnicom, jest svijest koja se pojavljuje o njezinoj važnosti i način na koji se djeca zabavljaju čitanjem slikovnica, učeći tako kroz zabavu i razvijajući pismenost i različite mentalne sposobnosti. Prvom slikovnicom smatra se djelo Jan Amosa Komenskog, „Orbis sensualium pictus“, odnosno knjiga koja je tiskana u Nürnbergu 1658. godine, međutim, danas se može zaključiti kako se ipak radi o ilustriranoj knjizi prema kriterijima kategorizacije literature za djecu. Prethodnicima slikovnice smatraju se ilustrirane biblije, ilustrirane ABC-knjižice, katekizmi za djecu, početnice i ilustrirana izdanja basni. Sve do 19. st., knjige koje su sadržavale bilo kakve ilustracije, nazivale su se Bilderbuch, a kasnije se pojam suzio na slikovnice odnosno knjige u kojima prevladava slika.

Razvojem tiskanja, razvijala se i slikovnica te je njihova proizvodnja postala veća, višebojna i slikovnice su bile napravljene od različitih materijala poput plastike, tkanine, kartona i slično. Slikovnice poetskog tipa kao što su narativne pjesme, dječje rime, narodne lirske pjesme i bajke s ilustracijama kasnog romantičnog stila, javljaju se 1830. godine. Slikovnica je svojom pojavom ujedinila likovnu i književnu umjetnost, a s godinama se počinje proizvoditi multidimenzionalno, uključujući tekst, sliku i animaciju. Kao što je prethodno spomenuto, slikovnice mogu biti i bez teksta jer imaju posrednika (npr. roditelja ili odgojitelja) koji će tumačiti ono što je na slici ili će dijete samo prići slikovnici kako bi samo sebi protumačilo sliku, razvilo svoju maštu i svoje sposobnosti. Iz toga se može zaključiti da je neizostavni element slikovnice slika, za razliku od teksta te da je naglasak na slikovnom dijelu dok je tekst manje bitan jer je slikovnica namijenjena djeci ranog i predškolskog uzrasta (Martinović,2011).

Slikovnica se kao predmet istraživanja pojavila u okviru povijesti umjetnosti i književnosti, međutim, povjesničari su pažnju posvetili slikovnoj strani, a zanemarili su tekstualnu. U sklopu povijesti umjetnosti, istraživači se usredotočuju na liniju, oblik, boju, svjetlost i tamu te prostor, ignorirajući tako tekstualnu komponentu i dosljednu prirodu narativnosti slikovnice. Velika je vjerojatnost da većina djece, svoj

svijet književnosti, započinje slikovnicom zbog čega je ključno naglasiti važnost slikovnice i potaknuti svijest o tome da se upravo od slikovnice krene proučavati dječja književnost (Martinović,2011).

3.2.Povijest hrvatske slikovnice

Pojava slikovnice u Hrvatskoj povezuje se s ilustracijama u „Mlajsem Robinzonu“ Joachima Heinricha Campea, prevedenom od strane Antuna Vranića i objavljenom 1796. godine u nakladi „Novoszelske szlovitzke“ (Novoselske tiskare), gdje nalazimo drvorez domaćeg autora obojen rukom. Ista se knjiga smatra prvom knjigom za djecu na hrvatskom jeziku (Hamersak i Zima, 2015:184, prema Verdonik, 2016:6). U razdoblju od 1844. do 1847. godine objavljeno je šest svezaka ilustriranih Basni s crtežima mladog časnika slunjske pukovnije Alberta Nikole Laupperta te autora Ignjata Ćivića Rohorskog. Pretpostavke za pojavu prvih slikovnica u Hrvatskoj potvrđene su krajem sedamdesetih godina 19. stoljeća, samim time što u Filipovićevom „Hrvatsko-njemačkome rječniku“ iz 1869. godine postoji termin „slikovnjak“, što je nekada bio naziv za slikovnicu odnosno Bilderbuch (Brkić,2015). Autori slikovnica dugo su svoju zadaću shvaćali isključivo kao objašnjavanje slike ili riječi. Zbog opterećenosti time da slika mora pratiti tekst, umanjivalo se značenje jezičnoga koda knjige, stoga pojava kvalitetnih slikovnica počinje tek kada se usvojilo vjerovanje da su tekst i slika umjetnički neovisni i paralelni (Dragun, 2006).

Veliki skok u kvaliteti slikovnica zapaža se u drugoj polovici osamdesetih godina 19. stoljeća, odnosno u naslovima objavljenim do 1945. godine. Časopis Bršljan Ljudevita Tomšića (1843.-1902.) od svog četvrtog godišta tj. Od 1889. godine u svakom broju donosi jednu litografiju u boji i dva crteža, a profesor Milan Rogulja autor je tri slike u Basaričkovim „Narodnim pripovijedkama“ iz 1888. godine. Slikovnice se u Hrvatskoj pojavljuju u doba zamaha pedagoške dječje književnosti. Prema popisu knjižare Mučnjak i Senftleben, objavljenom u kalendaru Danici datira iz 1880. godine, gdje je među najnovijim knjigama i niz ilustriranih knjiga za djecu kao i „Nova slikovnica za malu djecu“ Ljudevita Varjačića, koja nije sačuvana. Ostalih sedam knjiga s popisa također nije sačuvano te se pretpostavlja da su neke od tih knjiga

bile slikovnice i da su objavljene koju godinu ranije (Hameršak i Zima, 2015:184, prema Verdonik, 2016:6-7). Prema najnovijim istraživanjima, najstarijom sačuvanom hrvatskom slikovnicom smatra se slikovnica „Mala zvernica“, koju je objavio Hartman 1864. godine (Hameršak i Zima, 2015: 184), a istom se smatrala slikovnica „Domaće životinje“ nakladnika Albrechta i Fiedlera iz 1885. godine u kojoj su se nalazile pjesmice Josipa Milakovića i slike H. Leutemanna litografirane u Stuttgartu, u litografiji A. Gatternichta. Vrhunac komercijalizacije slikovnica dogodio se između dva svjetska rata, što dokazuje pedesetak slikovnica s tekstovima novinara Dinka Chudobe, izdanih između 1932. i 1942. godine te za čije su naklade zaslužni Papirosa i Naproza. Među autorima se još javljaju i Mira Preisler, Vladimir Prebeg i Zlatko Špoljar, pa tako i ilustriranje slikovnica polako počinju preuzimati hrvatski ilustratori (Verdonik, 2016:7).

O počecima hrvatske slikovnice, za časopis „Dijete, vrtić, obitelj“, piše i profesor Berislav Majhut, koji početak slikovnice u Hrvatskoj objašnjava kroz anegdotu: „Imbro Tkalac je u svojim Uspomenama iz Hrvatske spomenuo i jednu anegdotu iz djetinjstva kad je imao devet godina (znači, godine 1833.). Jednog dana je u roditeljskoj kući u Vodostajama pokraj Karlovca na tavanu našao jedan veliki folio svezak uvezan u pergament u kojem su na praznim listovima bile nalijepljene slike. U igri su se malom Imbri pridružile i dvije mlađe sestre pa su uskoro odlučili da slike izrežu i da ih polijepe po hodniku. Na kraju su, zažaljevši se domoći lijepog uveza, istrkali sve listove i uništili sve slike. Desetak godina kasnije Tkalac je u Beču posjetio zbirku bakroreza nadvojvode Karla. Nemalo se začudio kad je tamo ugledao dobro poznate sličice. Ispričao je kustosu kako je u djetinjstvu već imao u rukama te sličice te kako su ih u igri on i sestre uništili, a na to mu je kustos rekao: ‘Pa, vi ste nesretniče, uništili imetak od pola miliona.’“ (Majhut, 2013:20).

Majhut u nastavku govori kako anegdota ne opisuje samo nesretan život jedne zbirke Rembrandtovih bakropisa nego i uobičajeni životni tijek dječjih knjiga. Anegdotom autor pokušava prikazati kako će knjige, ako uspiju, preživjeti upotrebu njihovih korisnika, ali će sigurno u jednom trenutku završiti na nekom tavanu, odbačene, onda kada djeca odrastu. Anegdota se također može povezati s činjenicom da se na policama nalazi mnogo praznina na kojima bi trebale biti slikovnice za koje

znamo da su postojale te istu tu prazninu dokazuje pokušaj nalaženja prve hrvatske slikovnice „Domaće životinje“ koja je prethodno spomenuta u radu (Majhut, 2013).

3.3. Ilustracije

Knjižno slikarstvo ili iluminacije koristili su još Egipćani koji su jednostavno ilustrirali riječ, misao ili rečenicu, a može se reći da je iluminacija prisutna još od pojave kršćanstva do danas. U početku je umjetnik ilustrirao Bibliju i vizualizirao njezin sadržaj u knjizi, ali i samostalnoj slici koja ima biblijsko ishodište. Ipak, stvarni početak ilustracije, možemo smjestiti tek u 4. stoljeće kada svitci prerastaju u kodeks, to jest rukopisnu knjigu koja nastaje u prepisivačkim radionicama, u kojima se prepisuju i oslikavaju knjige (Vitez, 2000). Od rubrikatora i incijatora, razvili su se i iluminatori odnosno ilustratori te od 15. stoljeća, odnosno od Gutenbergova utemeljenja tiskarskog stroja, ilustracija prerasta u grafički izraz, pa i nešto više od toga.

Upravo ilustracije određuju slikovnicu i daju joj karakter, pa tako slikovnice vrednujemo kroz sliku. Ilustracija nastaje zbog priče, stiha ili ugođaja koji potiče ilustratora na kreiranje slikovnice, zbog čega ga nazivamo kreatorom-interpretatorom koji prozu ili poeziju tumači na svoj način i prosvjetljuje ju slikom. Dobrim ilustratorom se može nazvati onaj koji ne zatvara granice interpretacijama već se njegov doživljaj teksta promatra kao otvoreno likovno djelo, slika koja pojačava ugođaj teksta. Ilustracije mame čitatelja da čita između redaka te je vrednovanje slikovnice jednako vrednovanju ilustracija (Hlevnjak, 2000:7-11).

3.3.1. Ilustracije u hrvatskim slikovnicama

Pojavu ilustracija u hrvatskim dječjim knjigama, povezujemo sa samom pojavom slikovnica odnosno djelom „Mlajsem Robinzonu“ Joachima Heinricha Campea. Govorimo li o pojavi ilustracija uopće, za prvu ilustriranu knjigu, preteču slikovnice, ali i ilustrirani enciklopedijski rječnik smatra se djelo Jan Amosa

Komenskog „Orbis sensualium pictus“, o čemu piše Smiljana Narančić Kovač. U hrvatskoj se najstarijom slikovnicom smatra djelo „Domaće životinje“, a prema novijim istraživanjima bi to bila slikovnica „Mala zvjernica“.

Ilustracije u slikovnici „Domaće životinje“ sadrže osam litografija otisnutih na samo jednoj strani boljeg papira te prikazuju realistički slikane životinje u profilu s karakterističnim konturama. Slikovnice hrvatskih nakladnika većinom ilustriraju njemački ilustratori, ali i u većoj mjeri su prisutni engleski autori, naročito ilustratorice kao što su: Isabel Harrow, Emily Harding, Josephine Harnocourt, Jessie Curie. Međutim, riječ je o uglavnom konfekcijskim proizvodima, a istinski umjetnici su vrlo rijetki kao što je npr. Arthur Rackham i njegove ilustracije na Trnovu Ružicu i Petra Pana u perivoju Kensington. Osim njemačkih i engleskih autora, pojavljuju se i preradbe francuskih slikovnica te samo jedan češki slikar J. Čenek (Verdonik, 2016:7). Vladimir Kirin sa svojom Dječjom čitankom o zdravlju tiskanom u boji, 1927. godine, u nakladi Higijenskog zavoda, smatra se prvim hrvatskim ilustratorom slikovnica. Između dva svjetska rata i nakon komercijalizacije slikovnica, nakon njemačkih, u slikovnice polako ulaze hrvatski ilustratori od kojih se najviše ističu Vladimir Kirin i Andrija Maurović (Verdonik, 2016).

Do kraja 19. stoljeća u slikovnicama je prisutna samo realistička slika, nema čak ni karikaturalnog crteža te je tema najčešće dječja svakodnevnica. Kroz karikature u slikovnicama nakladnika Margolda, pojavljuju se secesijski crteži s jasno izvučenim konturama i plohama čistih boja s, na koricama, realističnim slikama. Secesijski ton vladao je i hrvatskim slikovnicama, pa su tako nastali neki vrlo uspješni naslovi slikovnica poput „Ljubite životinje“ nakladnika Josipa Čaklovića, čija je tema zlostavljanje životinja. Slikovnica sadrži mirne scene u tipično secesijskom ornamentu, a slike nasilja su gotovo ekspresionističke (Verdonik, 2016:8). S obzirom na promjene u ilustracijama, sve do 1945. godine ne pojavljuju se tzv. pop-up slikovnice niti trodimenzionalne slikovnice, pa je tako jedina slikovnica, napravljena u tom stilu, slikovnica igračka-knjiga „Koliko je sati?“ iz 1942. godine koja na koricama ima kazaljke sata koje se mogu vrtjeti (Verdonik, 2016).

3.4. Primjena slikovnice u odgojno-obrazovnoj praksi

Slikovnice su rađene s ciljem boljeg razumijevanja dječjeg svijeta, radi poticanja komunikacije, učenja i stvaranja iskustva te upućivanja djece u svijet odraslih (Halačev, 2000). Korištenje slikovnica u aktivnostima s djecom može poslužiti razvoju slušne pažnje djeteta, stabiliziranju glasa, proširivanju djetetova vokabulara, poboljšanju izgovora, učenju i povezivanju izgovorenih riječi te smislenom govoru i odgovaranju na pitanja (Posokhova, 2010). Za odgojitelja je kao i za roditelja, važno upoznati dijete s ulogom slikovnice u njegovu životu te isto tako upućivati dijete na sve složenije kompozicije slikovnica u odnosu na dječju dob.

U institucijskom kontekstu postoje dva osnovna aspekta koja određuju kvalitetu utjecaja na život i razvoj djece u njemu: sociopedagoški aspekt (odnos odgajatelja i djece) i materijalni aspekt (opremljenost i raspored prostora). Slikovnica se može svrstati u materijalni aspekt institucijskog konteksta u kojem je za odgajatelja važna ispravna organizacija procesa odgoja koja omogućuje pravodobno zadovoljavanje individualnih, ali i grupnih potreba djece. Ispravna organizacija važna je za kvalitetnu interakciju i komunikaciju između odgajatelja i djece tijekom aktivnosti, u koje se lako može uključiti slikovnica kao jedan od poticaja za stimuliranje govornoga, intelektualnoga i socioemocionalnog razvoja, ali isto tako i kao sredstvo za stvaranje pozitivnog socioemocionalnog ozračja (Petrovič-Sočo, 1997:11).

Osim što može utjecati na određene stupnjeve djetetova razvoja, slikovnica ima i nekoliko funkcija koje odgovaraju potrebama djece u današnje vrijeme. Informacijsko-odgojna funkcija slikovnica pomaže djetetu razviti mišljenje, odnosno sposobnost analize, sinteze, usporedbe i uopćavanja, prepoznavanja uzročno-posljedičnih veza te dijete pomoću iste funkcije uči kako se služiti knjigama (Martinović i Stričević, 2011). Spoznajna funkcija, kroz svoj slikovni i tekstualni sadržaj, ima zadaću omogućiti provjeru djetetovih spoznaja, znanja o stvarima i odnosima kako bi na taj način pružilo povratnu informaciju o njihovoj ispravnosti (Čačko, 2000).

Iskustvena funkcija slikovnice važna je za socijalizaciju djeteta i sastoji se od pružanja posrednog iskustva djetetu jer mnogo toga što dijete ne može naučiti i doživjeti neposrednim iskustvom, može spoznati i naučiti kroz slikovnicu (Čačko, 2000). Za razvoj emocija i doživljaja kod djeteta zaslužna je estetska funkcija slikovnice, dok je za zabavu i igru te shvaćanje slikovnice kao razbibrige, zaslužna zabavna funkcija slikovnice (Čačko, 2000). Posljednja funkcija slikovnice, govorno-jezična, potiče razvoj fonemske i fonološke osviještenosti djeteta te kroz tu funkciju dijete usvaja nove riječi, obogaćuje svoj vokabular i razvija druge predčitalačke vještine (Martinović i Stričević, 2011).

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2010.), važno je istaknuti da slikovnica ima društvenu ulogu jer postaje sredstvo pomoću kojega društvo prenosi poželjne i pozitivno označene vrijednosti, poput pravednosti, otvorenosti, povjerenja, identiteta, odgovornosti i sl., na najmlađe članove društva.

4. ŽIVOTOPIS TOMISLAVA TORJANCA

Tomislav Torjanac hrvatski je ilustrator i slikar, rođen 1972. godine u Orahovici i trenutačno je jedan od najznačajnijih hrvatskih, ali i svjetskih ilustratora mlađe generacije. Na Grafičkom fakultetu u Zagrebu diplomirao je grafički dizajn te se tako usmjerio prema ilustraciji i slikarstvu sa sklonošću istančanom slikarskom izrazu kojeg karakteriziraju snažni i bogati namazi kista, kreirajući tako kompleksnu formu (Markulin, 2013). U svojoj karijeri učestalo izrađuje naslovnice knjiga i ilustracije za časopise te isto tako ilustrira i dizajnira slikovnice.

Torjanac se može pohvaliti mnogobrojnim uspješnim i poznatim ilustracijama, poput „Grge Čvarka“ autora Grigora Viteza i „Mačka i vraga“ autora Jamesa Joycea.¹ Njegovo se ime, u svijetu ilustracija, izgovara s velikim poštovanjem, ne samo zbog izuzetnih djela već i zbog dobivenih vrijednih domaćih i svjetskih nagrada. Nakon što je postigao izniman uspjeh s mnogim vrhunskim uradcima na području ilustracije, Torjanac je napravio prekretnicu u karijeri, pa se uz ilustracije počeo baviti prepričavanjem dječjih priča pokrenuvši tako novu dimenziju svog rada u vidu izrade jumbo plakata.²

4.1. Karakteristike ilustracija Tomislava Torjanca

Kao što je već spomenuto, Tomislav Torjanac karakterističan je po istančanoj sklonosti slikarskom izrazu, opisanom snažnim i vidljivo bogatim debljim i tanjim namazima kista, koji čine kompleksno sazdanu formu i koji privlače čitatelja. Njegova sklonost slikarskom izrazu ne umanjuje njegovu grafičku sklonost koja je vidljiva u kombinaciji tradicionalne slikarske tehnike uljanim bojama na drvenim pločama s grafički digitalno obrađenim fotografijama. Međutim, računalna dorada je gotovo nezamjetna te je kao takva ilustrativno namijenjena tiskovnoj formi. Ono što Torjančev rad čini jedinstvenim jest upravo njegovo isticanje realnog prikaza u ilustracijama i

¹ „SOCIETA FOR TWO“ BY HA DET BRA (2015., 29. lipnja) Pribavljeno 30.04.2019., sa <http://www.torjanac.com/posts/>

² Informativni centar Virovitica (2018., 12. ožujka). *Poznati ilustrator Tomislav Torjanac: nakon bajki, novi su mi izazov jumbo plakati*. Pribavljeno 01.04.2019., sa <http://www.icv.hr/2018/03/poznati-ilustrator-tomislav-torjanac-nakon-bajki-novi-su-mi-izazov-jumbo-plakati/>

bogatog kolorita kojim vrlo vješto i promišljeno gradi slikarsku površinu, plohu i volumen koristeći izražajno sredstvo likovnoga elementa boje kontrastnim toplim i hladnim odnosima i tonskim svojstvima naznačujući odnose ilustriranih prikaza (Markulin, 2013). Nakon nekoliko pregledanih i analiziranih slikovnica, jasno se u svakoj od njih može vidjeti neki od navedenih elemenata, karakterističnih za rad Tomislava Torjanca. U ilustracijama do izražaja najviše dolaze vidljivo bogati namazi kista, ali i digitalno obrađene fotografije, kao i tekstovi, koji su iznimno dobro uklopljeni u svaku od ilustracija.

Vještina kojom ovaj ilustrator ovladava jest kompozicija kadrova koja se ističe neobičnošću i balansiranom dinamičnošću, živahnošću, maštovitošću i bogatstvom detalja. Kroz detalje, Torjanac u svojim ilustracijama, ovisno o karakteru namijenjene ilustracije, povezuje prošlost odnosno mladost svog odrastanja i današnjicu koja okružuje mlađe naraštaje. Na taj način izražava vlastitu kritiku društvu, putem karikaturnih i humorističnih dosjetaka i vrlo vesele karakterne likove, razumljive i odraslima i djeci. Zbog subjektivno-objektivnoga pristupa, istraživačkoga interesa osebujnog slikarskog jezika i dječjačke zaigranosti, ilustracije Tomislava Torjanca prikazuju njegovu osobnost i neizgovorene praznine koje će uočiti samo onaj koji pažljivo promatra ilustraciju. (Markulin, 2013).

4.2. Djela i nagrade Tomislava Torjanca

Za vrijeme održavanja Prvoga hrvatskoga bijenala 2006. godine, Tomislav Torjanac se na sceni pojavio s ilustracijom međunarodno nagrađenog romana Yanna Martela „Life of Pi“ („Pijev život“). Ta je ilustracija proslavila Torjanca te je postao svjetski prepoznatljiv i tražen autor, a izdanje tog romana, s njegovim ilustracijama, objavljeno je do danas u prijevodu na čak četrdeset jezika u različitim državama. Radi se o državama koje imaju vrlo visoke zahtjeve u opremi knjiga, poput Ujedinjenog Kraljevstva, Sjedinjenih Američkih Država, Južne Koreje i Njemačke. „Britansko izdanje romana 'Pijev život' nagrađeno je prvom nagradom na natjecanju 'British Book Design and Production Awards 2008' u kategoriji „Limited Edition/Fine Binding“ (Markulin, 2013:396). Važno je spomenuti da je snimljen film, na temelju istoimene

knjige, redatelja Anga Leeja, u kojem su određeni filmski dijelovi inspirirani Torjančevim ilustracijama (Markulin,2013)

U trajanju od 19. studenoga 2013. do 15.prosinca 2013. godine , bila je otvorena samostalna izložba Tomislava Torjanca u Galeriji Klovićevi dvori. Zbog tadašnjeg interesa publike, izložba je produžena sve do 12. siječnja 2014. godine, s čime se mogao pohvaliti tek mali broj umjetnika. Prema članku Vedrana Markulina, izložbeni prostor bio je podijeljen od najznačajnije ilustracije „Life of Pi“, preko slikovnica, ilustriranih knjige sve do serija sanjivih slika pod nazivom „Somno“ (Markulin,2013).

Izložba je u globalu bila popunjena ilustracijama Tomislava Torjanca, tiskanim u velikom formatu. Ona za koju je Torjanac dobio nagradu „Grigor Vitez“, „Lice knjige“ i nagradu „Kiklop“ jest upravo pjesmica Grigora Viteza „Kako živi Antuntun, odnosno ilustracija za slikovnicu pod istim nazivom. Ilustracije slikovnice „Grga Čvarak“ Ratka Zvrka, također su krasile zidove Galerije Klovićevi dvori za koju Torjanac dobio nagradu „Grigor Vitez“ za ilustraciju. Upravo su navedene knjige odnosno slikovnice odraz dječjačke zaigranosti koju Torjanac uvodi u svoje ilustracije, ali isto tako su vidljiva njegova sjećanja iz mladosti, kasnih sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Osim što je ilustrator pjesmi i priča, Torjanac je ilustrirao i edukativne slikovnice koje je napisala njegova supruga Mihaela Velina, „Žabeceda“ i „Brojamica“, pomoću kojih djeca mogu učiti slova i brojeve na drugačiji način. (Markulin, 2013:397).

Ono što je još važno spomenuti vezano za ilustracije Tomislava Torjanca, jesu njegove ilustracije knjiga. Kao primjer može se istaknuti slikovnica „Mačak i vrag“, inspirirana tekstom jedine dječje priče Jamesa Joycea, kao i slikovnica „Djevojčica i div“ u suradnji s Neli Kodrič Filipić. Slikovnica „Djevojčica i div“ dobila je nagradu „Lice knjige“ za ilustraciju i nagradu „Kiklop“. Uz ostale, može se spomenuti i slikovnica „Skakači“ ilustrirana prema priči Hansa Christiana Andersena (Markulin,2013:397) . Jedan od izložbenih prostora Galerije Klovićevi dvori krasile su ilustracije sanjivih slika pod nazivom „Somno“, izložene uz glazbu koju je skladao

glazbenik Damir Urban. U prostoriji se nalazio i krevet, kao poziv posjetiteljima na odmor, ne bi li usnuli i uključili se u Torjančev svijet mašte.³

³ Glišić, E. (2013., 14. prosinac). *Izložba Tomislav Torjanac: svijet mašte iznimnog ilustratora*, Pribavljeno 28.04.2019., sa <http://www.ziher.hr/izlozba-tomislav-torjanac-svijet-maste-iznimnog-ilustratora/>

5. ODNOS ILUSTRACIJE I TEKSTA U SLIKOVNICAMA TOMISLAVA TORJANCA

5.1. Edukativne slikovnice

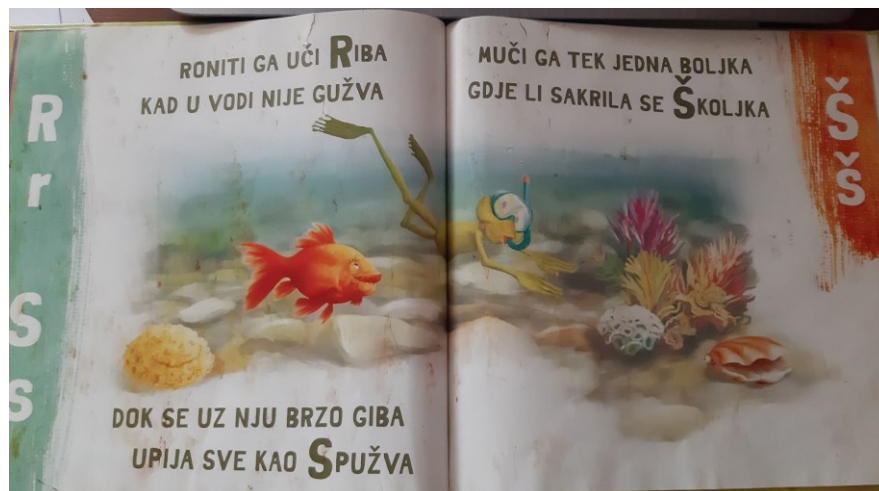
Edukativne slikovnice koje je ilustrirao Tomislav Torjanac, duhovitog su, razigranog i maštovitog karaktera. Radi se o slikovnicama „Žabeceda“ i „Brojamica“ koje je napisala supruga ilustratora, Mihaela Velina te su tako zajedničkim snagama i umijećima stvorili slikovnice iz kojih djeca mogu naučiti brojeve i slova na osebujan način.

5.1.1 Mihaela Velina: „Žabeceda“

Uzmemo li „Žabecedu“ u ruke, na naslovnoj stranici vidjet ćemo velikog zelenog žapca koji se samo nijansama izdvaja od pozadine i koji kažiprstom drži slovo „Ž“ u naslovu „Žabeceda“. Ono što se provlači kroz većinu Torjančevih slikovnica, jesu posebno oslikani prvi listovi slikovnice koji odudaraju od ostatka ilustracija te nakon kojih slijede stranice s naslovom slikovnice i podacima o autoru i ilustratoru. „Žabeceda“ na početku ima napisanu posvetu koja glasi: „za Patu, koja zna već slova sva i Knuta, koji zna M i još dva“ i koja je potpisana inicijalima M. i T. odnosno Mihaela i Tomislav.

Radi se o ilustriranoj abecedi koju upotpunjuje žabac u „glavnoj ulozi“. Svako slovo abecede naznačeno je na rubovima stranica koji su, od stranice do stranice, različite boje. Kako bi se slova uklopila u stihove o žapcu, autorica je svako slovo, onako kako idu redom, naznačila u stihu što je Tomislav Torjanac upotpunio svojim ilustracijama i odabirom fonta slova u slikovnici. Primjerice: „Za žapca Auto nije nema on za vožnju dara na cesti se svemu smije zato vozi Bubamara“ (Velina, 2013). Kroz cijelu je slikovnicu žabac glavni akter o kojem je ispričana priča te je na svakoj od ilustracija prikazan u drugačijoj ulozi. Na primjer, slovo R i S naznačeni su u tekstu stihom : „Roniti ga uči Riba kad u vodi nije gužva dok se uz nju brzo giba upija sve kao Spužva.“ (Kao što se vidi iz Slike 1.) (Velina, 2013).

Slika 1: Prikaz stihova uz ilustraciju iz slikovnice „Žabeceda“ (Velina, 2013).

Ono što se može primijetiti vezano uz tekst jest da su stihovi jednako raspoređeni i u istom omjeru na svakoj od stranica. Točnije, lijeve stranice sadrže po dva stiha dok desne sadrže samo jedan stih, što se također može vidjeti na Slici 1. Posljednje stranice slikovnice označavaju slova Z i Ž te su ilustrirane tako da žabac u rukama drži slikovnicu „Žabeceda“, čiji se odraz vidi u ogledalu. Žabac je za to vrijeme zatvorenih očiju jer zna, kako i piše u tekstu, koja ga slika čeka. Posljednja ilustracija prikazuje žapca koji drži ogledalo u rukama, promatrajući svoj nasmijani odraz u ogledalu – „Jer čim odraz svoj ugleda gotova je žabeceda.“ (Velina, 2013). Na završnim se listovima nalaze slova abecede, u različitim bojama, a na stražnjoj korici nalaze slova koja su povezana s bar -kodom imenujući tako dijelove koji se oko njega nalaze.

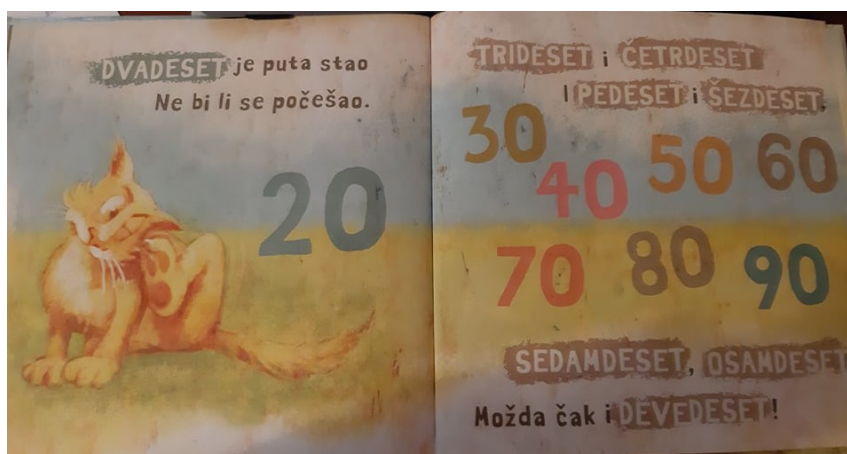
U ovoj se slikovnici može vidjeti Torjančeva slikarska tehnika, gustog namaza kistom i njegova dječaćka mašta, koju je savršeno uklopio u ovu razigranu slikovnicu. Kao najzanimljiviji detalj izdvojila bih ilustraciju u kojoj žabac drži istu ovu slikovnicu u rukama te smatram kako taj detalj moda ne bi svatko odmah zamijetio.

5.1.2 Mihaela Velina : „Brojamica“

S obzirom na to da se radi o slikovnici iste autorice, Mihaele Veline, tijekom analiziranja mogle su se pronaći poveznice između „Brojamice“ i „Žabecede“. Radi

se o isto tako edukativnoj slikovnici, koja u ovom slučaju sadrži brojeve. Prva poveznica koja se može zamijetiti jest posveta na prvim stranicama slikovnice koja u ovom slučaju glasi : „ za Kazimira Prvog, koji nije druga violina ni trinaesto prase“ (Velina, 2015)., s istim inicijalima u potpisu. Na posljednjim stranicama „Žabecede“ nalazi se abeceda, dok se u „Brojamici“ brojevi nalaze na prvim stranicama. Umjesto žapca, u glavnoj je ulozi mačak koji se također nalazi u različitim situacijama, ali u ovom slučaju naznačenim brojevima. Brojevi su naznačeni na svakoj stranici, riječima u tekstu i brojem u sklopu ilustracije na svakoj od stranica. U stihu je naznačen broj onoga što je prikazano na ilustraciji npr. „U PET je lokvi skočio i sve si šape smočio“ (Velina, 2015)., pa je isto tako na ilustraciji prikazano pet lokvi. Na jednoj od stranica prikazan je žabac jednak onome u slikovnici „Žabeceda“, što se može navesti kao još jedna od poveznica između te dvije slikovnice. Tekst i ilustracije su u omjeru 1:1 te se na svakoj od stranica nalazi po jedan stih, osim na stranici prikazanoj na Slici 2. gdje su ispisane desetice koje zauzimaju većinu stranice.

Slika 2: Ilustracija slikovnice „Brojamica“ (Velina, 2015).

5.2. Pripovjedne slikovnice

Za primjer pripovjedne slikovnice, ilustrirane od strane Tomislava Torjanca, izdvojene su slikovnice autora Jamesa Joycea: „Mačak i vrag“, slikovnica Grigora Viteza „Ogledalce“ te dvije slikovnice nastale prema pričama Hansa Christiana Andersena „Skakači“ i „Ružno pače“. S obzirom na specifičan umjetnički stil ilustratora, valja dobro promotriti detalje u slikovnicama ne bismo li primijetili njihovu

povezanost s tekstom, ali i sa samim autorima i ilustratorom. U analizama navedenih pripovjedi može se pronaći nekoliko poveznica sa životom Tomislava Torjanca, određenim povijesnim događanjima, ali i sa životima samih autora.

5.2.1. James Joyce: „Mačak i vrag“

James Joyce, autor priče „Mačak i vrag“, punog imena James Augustine Aloysius Joyce, rođen je u Irskom glavnom gradu Dublinu, 1882. godine, a dio svog života proveo je i završio u švicarskom gradu Zürichu 1941. godine. Ovaj je irski novelist poznat po eksperimentiranju jezicima i istraživanju novih književnih mogućnosti, što se u jednoj mjeri očituje i u spomenutoj priči.⁴

Priču Jamesa Joycea, „Mačak i vrag“, na njemu svojstven način približio nam je Tomislav Torjanac te je svojim ilustracijama oživio tekst koji govori o francuskom gradiću Beaguencyu koji se proteže obalom najduže francuske rijeke Loire. Na samoj naslovnici slikovnice prikazan je lik vraga s visokim cilindrom, crvenom kravatom oko vrata i dugim kaputom i ispod koje je prikazan žuti mačak s isto tako crvenom kravatom. Na prvim je stranicama prikazana karta Francuske koja se prepoznaje prema naznačenom Parisu, a zatim i naznačenim gradom Beaguencyem i rijekom Loire. U sklopu iste ilustracije izdvojene su dvije slike, pravokutnog oblika, na kojima je prikazana širina rijeke Loire o kojoj se govori i u tekstu te čovjek u čamcu s kakvim su stanovnici dugi niz godina morali prelaziti rijeku.

„Pokraj Beaguencya toliko je široka da bi ti za prelazak s jedne na drugu obalu trebalo najmanje tisuću koraka. Nekoć davno, kad su stanovnici Beaguencya htjeli prijeći rijeku morali su ići čamcem, jer nije bilo mosta. Sami ga nisu mogli sagraditi, a nisu imali novca platiti komu da to učini za njih. Što su drugo mogli?“ (Joyce, 2011).

Dalje ilustracije prikazuju lik vraga koji se nalazi i na naslovnoj stranici slikovnice te koji čita novine, prekrštenih nogu u fotelji s bijelim hlačama na crne pruge i papučama u psećem obliku. Novine možemo povezati s ilustracijom u

⁴ Stephen Atherton, J. *James Joyce*, Pribavljeno 28.04.2019., sa <https://www.britannica.com/biography/James-Joyce>

slikovnici „Grga Čvarak“ gdje bolesna majka u krevetu čita knjigu na kojoj su naznačena slova jednakog fonta kao i na novinama koje u ovoj slikovnici čita vrag.

„Vrag koji uvijek čita novine, saznao je za njihovu tešku situaciju pa se svečano odjenuo i otišao u posjet gradonačelniku Beaguencyja koji se zvao Monsieur Alfred Byrne.“ (Joyce, 2011). Odmah ispod ilustracije vraga kako čita novine, prikazan je vrag ispred vrata gradonačelnika te gradonačelnik, punašnjeg stasa sa sijedom kosom počesljanom u jednu stranu, zlatnicima oko vrata te u grimiznom ruhu s bijelim „pufom“ na prsima. Sljedeća ilustracija prikazuje vraga s mudrim izrazom lica i položajem tijela koji jasno prikazuje da se u radnji očekuje zaplet povezan s njegovim „vražjim“ planom.

„Rekao je da bi mogao sagraditi most kakvome na svijetu nema ravna, i to za jednu jedinu noć. Gradonačelnik ga je upitao koliko bi novca tražio za gradnju takva mosta. – Ni novčića. – rekao je vrag. – Tražim samo jedno: tko prvi prijeđe most, pripada meni. – Dobro.- rekao je gradonačelnik. Spustila se noć i svi su stanovnici Beaguencyja otišli na počinak.“ (Joyce, 2011). U sklopu ovog dijela priče, prikazan je vrag koji s ispruženim tijelom i prstom stoji iznad načelnika, uvjeravajući ga u to da će sagraditi most. Ispod njega je prikazan gradonačelnik s pomalo opreznim izrazom lica i ispruženim dlanom, za koji bi se moglo reći da prethodi njegovom pitanju: „...koliko bi novca tražio za gradnju mosta?“. Noć, koja mora proći ne bi li se izgradio most, naznačena je u gornjem desnom kutu slikovnice kao fotografija na zidu prostorije u kojoj se nalaze vrag i gradonačelnik. Listajući dalje, ponovno se može zamijetiti izdvojeni „kadar“ u ilustraciji.

Preko dvije stranice prikazan je veliki most koji se proteže preko rijeke („Jer preko široke se rijeke protezao krasan i čvrst kameni most.“) (Joyce, 2011)., a u lijevom gornjem kutu odvojena je ilustracija na kojoj se kameni most prikazuje s bočne strane, kako bi se vidjela njegova dužina. „Na drugoj strani mosta stajao je vrag čekajući onoga tko ga prvi prijeđe.“ (Joyce, 2011). Prema priči, vrag je očekivao kako će most prijeći netko od stanovnika grada, međutim gradonačelnik je odlučio preko mosta poslati mačka. U skladu s tekstom, ilustracije prikazuju vraga koji dalekozorom

gleda na drugu stranu mosta ne bi li se uvjerio vidi li on uistinu gradonačelnika i mačka, koji su prikazani u leći dalekozora.

„...U jednoj je ruci nosio kantu vode, a pod drugom mačka. Ugledavši ga s druge strane mosta, vrag je prestao plesati i podigao je svoj dugački dalekozor.“ (Joyce, 2011). Gradonačelnik je prikazan s mačkom u naručju i građanima u pozadini, dok se na sljedećoj stranici, u isječcima prikazuje gradonačelnik iz ptičje perspektive i mačak za kojim gradonačelnik proljeva vodu, ne bi li ga potjerao na drugu stranu mosta. „U škripcu između vraga i vode, mačak je u tren oka donio odluku i polegnutih ušiju pojurio preko mosta ravno vragu u ruke.“ (Joyce, 2011). Analizirajući ilustracije te čitajući tekst, jasno se može zaključiti kako je svaka ilustracija popraćena tekstom, pa čak i oni najsitniji detalji poput slike noći na zidu prostorije, koja nije toliko ključna u samoj radnji. Tako su prikazani i pokreti mačka koji trči preko mosta, u nekoliko manjih sličica, dok se ispod nalazi vrag s mačkom u naručju, gdje obojica imaju ispruženu stisnutu šaku (šapu) koja karakterizira ljutnju na gradonačelnika i stanovnike Beaugencya. U daljnjem tekstu se mogu izdvojiti rečenice : „Vrag je bio ljutit kao sam vrag“ i „Vrag će te odnijeti!“, koje se ponekad mogu naći u razgovoru među ljudima.

Mačak i vrag su dalje prikazani u prisnom odnosu s osmjehom na licu, gdje vrag miluje mačka i nosi ga sa sobom da griju jedan drugoga. Zbog raspleta radnje u tekstu možemo pronaći novi nadimak stanovnika Beaugencya , les chats de Beaugency („mački iz Beaugencya“), upravo zbog pothvata koji je učinio gradonačelnik. Analizirajući slikovnicu, zanimalo me tko se zapravo krije iza imena Monsieur Alfred Byrne, te sam istražujući pronašla informaciju da se radi o irskom političaru, točnije Lordu od Dublina poznatom pod nadimkom „drhtava ruka Dublina“ („shaking hand of Dublin“). Prema fotografijama, u nekim segmentima se može poistovjetiti s ilustracijom gradonačelnika u slikovnici, zbog grimiznog odijela, sijede kose i zlatnog lanca.⁵ Zainteresirana time što se radi o irskom političaru , kao i korištenjem njegova imena u priči o francuskom gradu, tražila sam poveznicu između opisanog događaja u

⁵ Old Dublin town, *Alfie Byrne (17 March 1882- 13 March 1956) Lord Mayor of Dublin he was known as the „shaking hand of Dublin“* Pribavljeno 04.05.2019., sa <https://www.olddublintown.com/alfred-byrne-lord-mayor-of-dublin.html>

slikovnici i povijesti irskog političara te sam isto povezala s podrijetlom samog autora Jamesa Joycea.

Završetak priče ide ovako: „P.S. Vrag najčešće govori vlastitim jezikom, koji se zove belzeblebet i koji sam izmišlja dok ga govori, ali kad je jako ljutit onda vrlo dobro govori vrlo lošim francuskim jezikom, iako oni koji su ga čuli kažu da ima jak dablinski naglasak.“ (Joyce, 2011). Ovdje se spominje Dublin, irski grad koji jedino možemo povezati s Lordom Alfredom Byrneom te se može zaključiti kako Tomislav Torjanac kroz većinu svojih ilustracija provlači pojedine povijesne ličnosti, popularne glazbenike, ali i glumce. Što se tiče odnosa teksta i ilustracije, ovisno o stranici, tekst je negdje u omjeru 1:1 dok je na nekim stranicama napisana samo jedna rečenica što je također jedna od karakteristika Torjančevih slikovnica. Sve u svemu, ilustracije priče „Mačak i vrag“ još su jedna u nizu uspješnica Tomislava Torjanca koje su upotpunile djelo Jamesa Joycea.

5.2.2. Grigor Vitez: „Ogledalce“

Prema priči Grigora Viteza „Ogledalce“, Tomislav Torjanac ilustrirao je slikovnicu. Slikovnica je tvrdog uveza dok su stranice napravljene od masnog papira. Na naslovnoj stranici prikazan je medvjed koji šapama drži ogledalo napravljeno od takvog materijala, da kada uzmemo slikovnicu u ruke, doista možemo vidjeti svoj odraz u ogledalu. Na stražnjoj korici se nalazi kratki sadržaj teksta kojeg prate ilustracije i nekoliko informacija o ilustratoru, a možemo primijetiti kako je i prednja i stražnja korica ilustrirana na način da dobijemo dojam kao da promatramo sliku naslikanu tehnikom ulja na platnu. Ista tehnika proteže se kroz čitavu slikovnicu, ali je i poznato da Tomislav Torjanac u svoje ilustracije uključuje i njegovu ljubav prema slikarstvu, kojom vrlo spretno oživljava sva djela koja je do sada ilustrirao.

Prve stranice slikovnice „Ogledalce“ prate samo jednu rečenicu teksta: „Na ledini šumskog proplanka u travi ležalo ogledalce.“ (Vitez, 2016), ilustracije prikazuju šumski proplanak i istaknuto ogledalo koje leži u travi, ali ostatak teksta nije prikazan ilustracijama. „Jednoga dana naiđe onuda zec. Spazi ogledalce, pogleda u njega i

ugleda svoje uši, svoje brkove, svoje oči...“ (Vitez, 2016), ilustracija ovog dijela teksta prikazuje zeca u poštarskoj odori koji se naglo zaustavlja i ugleda sebe u ogledalo te je njegov odraz prikazan u ogledalu. Lik zeca prikazan je kao čovjek sa zečjom glavom koja podsjeća na poznati crtani lik Bugs Bunny ili Zekoslav Mrkva, dok je na idućoj stranici prikazana zečica u ružičastoj haljini, s košarom punom žireva, također prikazana u ljudskom tijelu sa zečjom glavom. Iduće stranice prikazuju zeca i zečicu koji stoje oko ogledala, ne bi li zečica vidjela sliku zeca, međutim kada je pogledala u ogledalo vidjela je svoj odraz što je jasno prikazano ilustracijom.

„I dok su se zec i vjeverica tako prepirali, sleti s drveta šojka kreštalica.“ (Vitez, 2016). Šojka kreštalica je prikazana na način da jednim krilom drži megafon, a na glavi ima pilotsku kapu i naočale što upotpunjuje njezin lik ptice, ali i kreštalice. Šojka je također pogledala u ogledalo i vidjela svoj lik te je zaključila da je to njezina slika, a da su zečevi „čudne pameti“. Nakon toga, prikazan je dolazak medvjeda: „Čuo to i medvjed koji je onuda prolazio i približi se da vidi kakva je to svađa.“ (Vitez, 2016), na toj stranici možemo zamijetiti kako je ilustracija gotovo proporcionalna tekstu, odnosno podjednak je omjer teksta i slike, što se ne može reći za prethodne stranice slikovnice. Kada je medvjed ugledao svoj odraz u ogledalo, zaključio je kako su svi ostali likovi budale jer se svađaju oko njegove slike i tako je uzeo ogledalo, pa ga odnio kući. Na tim je stranicama prikazano kako zec, zečica i šojka začuđeno gledaju medvjeda koji odlazi držeći ogledalo u ruci i promatrajući svoju „sliku“ koja se vidi u ogledalu.

„Našao zec svoju sliku u travi na proplanku, pa nastala svađa između njega, vjeverice i šojke kreštalice. Svatko od njih tvrdi da je slika njegova, sve dok nisam naišao ja, pogledao i vidio odmah da je to moja slika. Evo pogledajte! Pogleda medvjedica i reče: Pa naravno, to je medvjeda glava. Kako su mogli samo tako glupo utvrditi?“ (Vitez, 2016). Ilustracijom je prikazana obitelj medvjeda, okupljena oko ogledala, dok se u pozadini naziru vrata koja ostavljaju dojam da se medvjedi nalaze u zatvorenom prostoru odnosno kući. Dalje je prikazan medvjed kako drži ogledalo ne bi li ga djeca (medvjedići) mogli pogledati. Jedan medvjedić ima oko vrata zavezanu plavu mašnu, što bi moglo simbolizirati njegov spol te je odraz istog medvjedića prikazan u ogledalu. Također možemo vidjeti i policu na kojoj se nalaze dvije

staklenke meda, na jednoj piše „Bagrem 1972.“, što je ujedno i asocijacija na godinu rođenja Tomislava Torjanca, a na drugoj piše „Livada 1964.“. Na knjigama koje su vidljive na polici, istaknuti su naslovi: „Medenjaci na 100 načina“, „Medo Winnie zvani Pooh“, „Medonosne pčele“, „Medo Paddington“ i „Zlatokosa i tri medvjeda“. Posljednja ilustracija prikazuje medvjeda koji vješa ogledalo na zid i slikovnica završava jednom rečenicom : „I medvjed objesi ogledalce o zid“ (Vitez, 2016).

Ova slikovnica ističe Torjančev slikarski opus, može se primijetiti kako kroz čitavu slikovnicu koristi svega nekoliko boja odnosno tonove žute, smeđe i zelene. Osobno, listajući slikovnicu, imam osjećaj kao da promatram umjetnička djela oslikana na platnu. Sa stajališta odgajatelja, smatram kako je slikovnica vrlo primjerena dječjem uzrastu od četvrtе godine pa nadalje te je samo ogledalo na prednjoj korici odličan element za privlačenje dječje pažnje. Slikovnicu ne prati velika količina teksta te se ona razlikuje od stranice do stranice. Negdje imamo svega jednu rečenicu, dok je na nekim stranicama omjer teksta jednak omjeru ilustracije.

5.2.3. Hans Christian Andersen: „Ružno pače“

Poznatu priču „Ružno pače“ Hansa Christiana Andersena, prepričao je i ilustrirao Tomislav Torjanac. Kao i u dosadašnjim slikovnicama koje je ilustrirao Tomislav Torjanac i u slikovnici „Ružno pače“ vidljiva je njegova osobnost i specifičnost ilustriranja. Na samoj naslovnoj stranici, uz naslov prikazan je lik pačeta s izduženim smeđim kljunom, u plavom kombinezonu i potpuno drugačijeg izgleda od tipičnih pačića. Sama naslovna stranica nije ilustrirana jarkim tonovima boja, kao što se da uočiti na ostalim ilustracijama te ostavlja dojam jednostavnosti što se očekuje i u ostatku slikovnice. Međutim, već na prvim stranicama, gdje su prikazani patka i pačići, ilustrator koristi snažnije tonove žute i narančaste boje kako bi naglasio tek izlegnute pačiće, na kojima je specifično to da već imaju „pelene“ i to svaki u drugoj boji, a mama patka ima crvenu haljinu sa žutim rukavima koji podsjećaju na cvijet. Tekst je rascjepkan u manje odlomke te se nalazi u različitim dijelovima ilustracije, pa

čak možemo reći da u nekim dijelovima i prevladava. Izlegnuti pačići su tipičnog izgleda, s lijepim narančastim kljunom, naglašenim krilima žute boje.

„Iznenada, uz glasno krekanje, napukne i ljuska četvrtog jajeta, a iz nje izviri siv kljun pa smeđa glava i za njom smeđe tijelo. – Kva? Kakvo si ti čudno pače?- začudi se mama patka. – Tru-tru!- odgovori ono, saplete se o ljusku jajeta i tresne na kljun.“ (Andersen,2017). Ovaj dio teksta ilustriran tako da iz velike ljuske jajeta izlazi veliko pače, s plavim kombinezonom na sebi. Iz jajeta izlaze obučeni pačići te je to prvi detalj koji nećemo susresti u svakoj ilustraciji. Iako se u tekstu spominje mama patka, ona nije prikazana, ali su prikazani pačići koji se valjaju po podu od smijeha odnosno rugaju se „ružnom“ pačetu, što je popraćeno i tekstom. Ilustracije dalje prikazuju prolazak mame patke s pačićima kroz dvorište, do jezera na koje idu plivati. U dvorištu se nalaze brojne životinje pored kojih treba proći do jezera, pa se tako jasno prepoznaju kokoši, svinje i pilići. Upravo na toj ilustraciji može se primijetiti nova tehnika ilustriranja, koju primjenjuje Tomislav Torjanac- akvarel, gdje vidimo pomak od tehnike ulja na platnu koja je prožeta kroz većinu njegovih slikovnica. Zanimljiv detalj je taj da su sve životinje obučene, svaka ima neki odjevni predmet, primjerice svinja oko vrata ima bodljikavu ogrlicu i naglašen oštar pogled kojim je Torjanac možda imao namjeru, svinju prikazati kao opasnu životinju. Pijetlovi imaju plave košulje i majice dok kokoši na sebi imaju različite haljine i košulje. Tekst je raspoređen na način da ni u kojem dijelu ne prekriva prikazane likove, već se nalazi u dijelovima ilustracije koji zapravo prikazuju tlo.

„Ssssamo sssse ussudi taknuti moje pače! – zasikće Mama Patka. Jak samo na riječima, pijetao ustukne i više ne reče ni slova.“ (Andersen, 2017). Ovaj dio teksta prati ilustracija bijesne Mame Patke koja prstom pokazuje u pijetla koji se rugao njezinom pačetu. Pijetao je odjeven u lovca, ali, baš kao što tekst kaže, „jak samo na riječima“, pijetao uplašeno gleda Mamu Patku. Zanimljiv su detalj dvije patke koje mobitelima fotografiraju Ružno pače, odjevene u lijepe suknje i majice, s torbicom i nakitom te našminkanim kopcima. U nastavku slikovnice, tekst počinje prevladavati nad ilustracijama te ilustracije prate samo određeni dio teksta. Ono što se vezano uz tekst ne mijenja tijekom čitave slikovnice, jest to da je rascjepkan u manje odlomke i smješten u onaj dio ilustracije gdje ne prekriva prikazane likove.

„Pače dođe do jezera i nevoljko pogleda svoj odraz. Ali umjesto siva kljuna, smeđe glave i tijela, u vodi ugleda crven kljun, lijepu glavu s dugim vratom i snažno tijelo prekriveno snježnobijelim perjem!“ (Andersen, 2017). U pozadini ovog teksta, savršeno je ilustriran odraz labuda u jezeru s jasno naznačenim začuđenim licem i svim elementima navedenim u tekstu. Nastavak na ovu ilustraciju jest zagrljaj Mame patke i labuda koji začuđeno promatraju maleni pačići. „Iz visine ugleda i obližnje jezerce, a u njemu mamu patku kako pliva s pet tek izleglih žutih pačića. – Mama, to sam ja! Tvoje Ružno pače!- poviče iz visine i sleti na jezerce. Zapliva mami patki u susret, zagrli je i ispriča joj svoju priču“ (Andersen, 2017).

Slikovnica završava ilustracijom na kojoj je prikazan labud koji se već polako gubi u daljini s jatom labudova, a za njim gledaju Mama patka i njezinih pet pačića, plivajući u jezeru. „Zatim prekrasni bijeli labud kojega su nekoć zvali Ružno pače zamahne dugim krilima, uhvati vjetar i pridruži se jatu. – O, kako je lijep i velik! – uglas uskliknu pačići. – Tko je on? – Doplivajte bliže, ispričat ću vam -reče mama patka, smiješeći se i gledajući u nebo- Jednoga lijepog ljetnog jutra...“ (Andersen, 2017).

5.2.4. Hans Christian Andersen: „Skakači“

„Nekoć davno, poželjeli Buha, Skakavac i Žabac vidjeti tko od njih trojice može skočiti najviše; i pozvali čitav svijet, i još neke koji htjedoše doći, da svjedoče tom veličanstvenom prizoru. Bijahu njih trojica doista slavni skakači i nađoše se sad u istoj prostoriji.“ (Andersen, 2012). Ovako započinje zanimljiva priča Hansa Christiana Andersena, „Skakači“ koju je oživio Tomislav Torjanac svojim živopisnim i bogatim ilustracijama. Navedeni tekst je popraćen ilustracijom Buhe u otmjenoj odori s visokim čizmama, brkovima i ponosnim stavom. Odmah uz njega stoji Skakavac s dvije violine ispod ruke u isto tako otmjenoj odori, a do njega se smjestio Žabac u drvenim klompama, hlačama na crvene pruge, maramom oko vrata i plavim prslukom. Ilustracije su vrlo šarolike kroz cijelu slikovnicu, što se ne bi moglo reći po koricama koje su bijele boje, istaknute gustim namazima i razlivenom bijelom bojom preko koje je napisan, crvenim slovima, naslov „Skakači“. Može se primijetiti kako su slova

pisana vlastoručno te tako uklopljena u slikovnicu te su na naslovnici u otmjenim okvirima slike triju skakača, glavnih likova priče. Kao i slikovnice „Brojamica“ i „Žabeceda“, ova slikovnica na početnim stranicama ima posvetu koja glasi: „Za M. – T. T.“ te isto tako možemo izdvojiti poseban dizajn prvih listova koji je ovoga puta ilustriran različitim bojama koje se miješaju. Zanimljiv detalj jest taj da kralj sjedi na postolju iznad kojeg je giljotina, a ispod njega je upaljena bomba, što nije jednostavno za protumačiti. Na vrhu frizure, kraljeva kćer ima naslikanu crkvu, groblje i kolonu ljudi za koju se jasno vidi da se radi o sahrani jer je na samom čelu kolone svećenik i lijes.

„Prvi je predstavljen Buha.“ (Andersen, 2012). – u istom izdanju kao i prethodno, međutim ovdje se mogu istaknuti položaji Buhe označeni oznakama od A1 do D2 što inače predstavlja razine poznavanja određenog stranog jezika. Na gustim namazima mogu se primijetiti „črčkarije“ koje izgledaju kao da je Torjanac dao nekom djetetu da se poigra na njegovim ilustracijama.

„Potom je na red došao Skakavac: on je bio teži od Buhe, ali jednako lijepih manira, i nosio je zelenu odoru koja mu je pripadala po rođenju. Objasnio je da potječe iz drevne egipatske obitelji i da ga u toj zemlji svi iznimno cijene.“ (Andersen, 2012). Kako sam tekst kaže, Skakavac potječe iz drevne egipatske obitelji te je tako i prikazan – u stavu faraona s naznačenim piramidama oko njega te prikazanom piramidom od karata, oko koje se nalaze mravi kao simbol egipatskih robova.

„Žabac nije rekao ništa, ali je društvo zaključilo da mnogo razmišlja; a kad ga je Dvorski Pas onjušio, spremno je izvijestio da je Žabac zacijelo iz dobre obitelji.“ (Andersen, 2012). Iako tekst Žapca prikazuje kao mudrog i promišljenog, ilustracija govori kako je Žabac uplašen i prikazuje ga kao pomalo smiješnog. Međutim, priča će pokazati kako je Žabac uistinu najpromišljeniji te će on osvojiti Kralja i njegovu kćer jer će odskočiti kćeri u naručje.

„Žabac je dugo stajao, zadubljen u misli, pa su se ljudi već počeli pitati može li uopće skočiti. – Samo se nadam da mu nije pozlilo- rekao je Dvorski Pas i ponovno onjušio. Ho! Izenada je Žabac skočio ravno u krilo Kraljevine, koja je sjedila na obližnjem zlatnom stolcu.“ (Andersen, 2012). Ilustracija prikazuje Žapca u krilu

Kraljevine te njegove noge koje se protežu s jedne na drugu stranicu ne bi li se predočio njegov veličanstveni skok kojim je dobio Kraljevnju. Dalje ilustracije prate test u kojem se nalaze promišljanja nezadovoljnog Buhe i Skakavca koji su zaključili da je Kraljevna odabrala Žapca zbog ljepote, a ne zbog njegove sposobnosti. Buha je prikazan na fotografiji jer je nakon natjecanja u skakanju „otišao u inozemstvo boriti se u vojnoj službi u kojoj je, kažu, poginuo.“ (Andersen, 2012). Skakavac je prikazan kako snuždeno sjedi uz svoje dvije violine i razmišlja o svijetu te je na posljednjim stranica slikovnice, koje su u bijeloj boji s prikazanim Skakavcem od kojeg se proteže notni zapis odnosno melodija koju on svira na violinama.

„Zatim je zasvirao svoju tužnu pjesmu iz koje sam i doznao ovu priču, koja možda i nije istinita, iako je ovdje, crno na bijelo, napisana.“ (Andersen, 2012). Radi se o notnom zapisu Händelovog Sarabandea, prilagođenom za violinu i violu, u izvedbi Skakavca. Čitava slikovnica prožeta je nadrealističnim, nonsensnim elementima koji su alegorija Francuske revolucije i hommage velikim karikaturistima i satiričarima onog vremena. Kroz ove se ilustracije može vidjeti Torjančeva etika i estetika te njegova literarna naobrazba koja se očituje u njegovom mudro oblikovanom vizualnom izrazu.⁶ Valja naglasiti kako Torjanac vlastoručno upisuje tekst u većinu svojih slikovnica, pa tako i u „Skakače“, a tekst raspoređuje u različitim omjerima, ovisno o ilustracijama.

5.3. Pjesme

5.3.1. Ratko Zvrko: „Grga Čvarak“

Slikovnica nastala prema pjesmi Ratka Zvrka, „Grga Čvarak“, koju je ilustrirao Tomislav Torjanac ima tvrdi uvez na kojem prevladava zelena boja, dok su stranice mekane i napravljene od masnog papira. Na naslovnici je prikazan lik Grge Čvarka koji sjedi na biciklu i praćkom ispucava kamenčić, a kada rastvorimo slikovnicu dobijemo potpuni prikaz kako praćkom gađa prema policijskom autu koji ga hvata te je na korici prikazana pukotina koja je bijele boje i predstavlja rupu prema

⁶ Igor Jurilj, Drugi program Hrvatskog radija, THE JUMPERS/SKAKAČI, Pribavljeno 05.05.2019., sa <http://www.torjanac.com/Content/TheJumpers/>

unutrašnjosti slikovnice. Ista ilustracija nalazi se i na posljednje dvije stranice slikovnice, a na prve dvije stranice prikazan je Grga Čvarak koji naopačke visi sa stabla i praćkom gađa policajca kojemu je skinuo kapu s glave. Možemo zaključiti kako je to simbol početka i kraja slikovnice, odnosno svojevrsnog uzroka i posljedice.

Ostatak ilustracija razlikuje se od stranice do stranice, jedino se lik Grge Čvarka ne mijenja i svaka ilustracija prikazuje ono što je napisano u tekstu. Ilustracije prevladavaju u odnosu na tekst, jer se na svakoj stranici nalazi jedna do dvije rečenice teksta. Boje koje su dominantne u slikovnici su većinom zelena i žuta odnosno boje zemljanih tonova, osim stranica na kojima je prikazana bolesna majka Grge Čvarka u mračnoj sobi. Može se jasno pročitati što majka čita, a radi se o djelu hrvatske književnice, Marije Jurić Zagorke: „Grička vještica“. Znamo kako Tomislav Torjanac ima specifičan stil ilustriranja u kojem, kroz detalje, prikazuje elemente iz doba njegove mladosti, pa se tako na svakoj od stranica može pronaći nešto takvo. Primjerice, na prvoj i posljednjoj stranici prikazano je vozilo policije odnosno nekadašnje Milicije, dalje imamo izvješten plakat na kojem je najavljena zabava uz vokalno instrumentalni sastav, u vatrogasnom domu.

„...spreman da u svađi plane k'o ugarak? Odgovor će uvijek biti: Grga Čvarak“ (Zvrko, 2014), ilustracija ovog dijela teksta prikazana je u mladenačkoj sobi, oblijepljenoj posterima na kojima se nalaze nekadašnje estradne zvijezde npr. pop sastav „ABBA“ koji je bio aktivan od 1972. godine, odnosno godine rođenja Tomislava Torjanca, pa sve do 1982. godine.⁷ Jasn je prikazan poster animiranog filma „Toro i Pončo“, nastalog u Sjedinjenim Američkim Državama i emitiranog sve od 1969. godine., a isto tako se vidi naslov pjesme „Light My Fire“, američkog rock sastava „The Doors“.⁸ U lijevom gornjem kutu nalazi se poster s natpisom „Stayin' Alive“, a zapravo se radi o pjesmi grupe „Bee Gees“ osnovane 1958. godine u Brisbaneu, Australija.⁹ Uz navedeno, na zidovima se još mogu prepoznati lica Bud Spencera i Terencea Hilla te Paul Newmana. Grga Čvarak s dječakom igra igru „Čovječe ne ljuti se“ gdje je Grgino lice namršteno, što se može povezati s tekstem:

⁷ Tučkar, Z. (2017., 2. ožujak). *Albumi grupe ABBA: od najgoreg do najboljeg*. Pribavljeno 05.05.2019., sa <https://www.muzika.hr/albumi-grupe-abba-od-najgoreg-do-najboljeg/>

⁸ Službena stranica „The Doors“, Pribavljeno 05.05.2019., sa <https://www.thedoors.com/>

⁹ Beegees.com, Službena stranica Pribavljeno 05.05.2019., sa <https://www.beegees.com/>

„u svađi plane k'o ugarak“, a od predmeta se na stolu još nalazi Rubikova kocka, blok za crtanje, karte i „kutijica“ za „PEZ“ bombone s likom Paška patka. Tekst je pisan jednostavnim jezikom, malim tiskanim slovima, pa je tako pjesma o nestašnom dječaku iz „Zelengaja“, koji sve radi naopačke, oživjela kroz specifične ilustracije Tomislava Torjanca.

5.3.2. Usporedba ilustracija Tomislava Torjanca i Svjetlana Junakovića u slikovnici „Kako živi Antuntun“

Kako bi se uvidjela razlika između stilova ilustriranja te odnosa ilustracije i teksta u slikovnicama različitih ilustratora, za primjer će poslužiti pjesma Grigora Viteza „Kako živi Antuntun“ ilustrirana od strane Svjetlana Junakovića i Tomislava Torjanca.

Krenemo li od samog izgleda slikovnice, primijetit ćemo kako je slikovnica Svjetlana Junakovića vidno manja od slikovnice Tomislava Torjanca. Prvo što se može usporediti jest lik Antuntuna, kojeg je Torjanac prikazao već u tinejdžerskim danima, dok je Junakovićev Antuntun još uvijek dječak. Tomislav Torjanac je u svojoj ilustraciji koristio toplije, življe boje koje su slikovnicu učinile još privlačnijom. Na prvim stranicama nalazi se nekoliko naslikanih jaja od kojih svako priča drugu priču. Tako je jedno oslikano kao zemaljska kugla, drugo predstavlja Jin i Jang, treće na sebi ima bar kod kao i ona jaja koja možemo kupiti u svakoj trgovini, na jednom se nalazi poljubac, na nekima flasteri i slično. S obzirom na to da Torjanac u svakoj svojoj slikovnici prve stranice ilustrira nevezano za ostatak slikovnice, ovdje je odlučio ubaciti jaja. Svjetlan Junaković u svojim ilustracijama koristi zemljane tonove boja, stoga je i sama naslovna stranica u nijansama žute i smeđe s dječaćićem, odnosno likom Antuntuna. Prve stranice slikovnice su u crvenim tonovima s tri patke prikazane u donjem desnom kutu, što je znatno jednostavnije od ilustracije Tomislava Torjanca.

„U desetom selu živi Antuntun. U njega je malko neobičan um.“ (Vitez, 2003). Junaković je deseto selo naznačio tako da je prikazao deset sela te je pored svakog naznačena brojka, kako bi se znalo o kojem se selu radi. Ono što valja istaknuti jest da

su brojke jednake onima u digitalnom obliku te je pored njih rukopisom napisan broj riječima (npr. „5 peto selo“). U usporedbi s Torjančevom ilustracijom gdje se vidi mnogo drugačijih detalja, počevši od toga da je naznačeno samo deveto i deseto selo, na drvenoj tabli u obliku strelice koja pokazuje na nekoliko kuća u pozadini, a u prvom planu je lik Antuntuna koji stoji pored traktora. Lampe na traktoru su iste kao i noćne lampice, na traktoru se još nalazi truba i umjesto jednog kotača, prikazan je kolut za plivanje u obliku patke. Antuntun je lik u crvenom radnom odijelu sa starom budilicom preko ramena, umjesto torbice, a Junaković Antuntuna prikazuje kao dječaćića u bijeloj majici i crvenim hlačama.

U jednoj i drugoj slikovnici možemo vidjeti tehnike u kombinaciji s digitalnom, iako je digitalna tehnika izraženija u Torjančevoj slikovnici. „Razlupano jaje on zašiva koncem.“ (Vitez, 2014)- kod ovog dijela teksta može se vidjeti koliko je ilustracija Svjetlana Junakovića jednostavnija od ilustracije Tomislava Torjanca. Junaković je na bijeloj podlozi ilustrirao zašiveno jaje ispod kojeg je rukom napisano „bravo Antuntun“, dok je Torjanac prikazao Antuntuna s povećalom na oku kako pažljivo šiva jaje dok mu je jedan prst umotan, vjerojatno zbog uboda iglom, a na stolu se nalaze različiti konci i kutija prve pomoći. Ako pažljivo promotrimo ilustraciju, vidjet ćemo kako se Antuntun nalazi u prostoriji na čijim zidovima ima nekoliko postera od kojih je prepoznatljiv Charlie Chaplin u donjem desnom kutu. Ovdje se može pronaći poveznica s ilustracijom „Grge Čvarka“, gdje su također vidljivi poster i poznatih ličnosti, ali i kutija prve pomoći koju Grga nosi svojoj bolesnoj majci.

„Dal' je jelo slano, on to uhom sluša. A ribu da pjeva naučiti kuša.“ (Vitez, 2003). Osvrnuvši se na ilustraciju Svjetlana Junakovića u odnosu na navedeni tekst, valja istaknuti kako su prikazi njegovih likova vrlo neproporcionalni. Primjerice, glava Antuntuna je veća u odnosu na tijelo, tijelo majke koja promatra Antuntuna dok sluša da li je jelo slano, veće je u odnosu na njezinu glavu. Dok Antuntun uči pjevati ribu, prikazan je kako stoji u vodi sa štapom dirigenta i ispred njega je riba uz stalak za note, te sličan prikaz imamo i u slikovnici Tomislava Torjanca. Razlika je u tome što je Torjanac ribu ilustrirao u akvariju tako da se učenje odvija u zatvorenom prostoru, a pored osluškivanja slanog jela može se primijetiti zanimljiv detalj na televiziji koja je prikazana iza Antuntuna. Radi se o emisiji „La Chef“ u kojoj je lice kuhara odnosno

lik kuhara jednak vragu u slikovnici „Mačak i vrag“, a na sljedećim stranicama prikazano je prase s bodljikavom ogrlicom isto kao i u slikovnici „Ružno pače“.

Kao još jedan od primjera Torjančevog specifičnog izraza i Junakovićeve jednostavnosti, možemo uzeti kvočku koja leže novce. Junaković je kvočku ilustrirao gotovo neprimjetno, kako leži na sefu ispod kojeg je „kasica prasica“, dok su Torjančeve kvočke ilustrirane preko čitave jedne stranice svaka u svojoj kutiji. Ispred kutija napisana su njihova imena, prva je Franka, ali nije prikazana u cijelosti, druga je Dolares, bijela kokoš s američkom zastavom oko vrata, koja sjedi na američkim dolarima, a treća je siva s plavom ogrlicom na kojoj su zvijezde kao dio američke zastave. „Kad kroz žito ide, on sjeda u čun, Sasvim na svoj način, živi Antuntun.“ (Vitez, 2014). Posljednja ilustracija, u jednoj i drugoj slikovnici, prikazuje žitno polje preko dvije stranice i Antuntuna u čamcu (čunu). Junaković je Antuntuna smjestio, moglo bi se reći, u drugi plan dok je u prvom planu strašilo u žitu, a Torjanac je napravio upravo suprotno. Kod Junakovića u daljini možemo vidjeti kravu kako pase, a Torjanac je u daljinu smjestio svjetionik te je tako žito pretvorio u more. Na čamcu piše „TUN-TIKI“, što je slično nazivu „Kon-Tiki“ kako se zvao splav Thora Heyerdhala koji je njime preplovio Pacifik 1947. godine.¹⁰ Na čamcu se još nalazi retrovizor, boce s kisikom i žuti mačak poput onoga u slikovnici „Mačak i vrag“. Antuntunu rukama drži vesla i na glavi ima masku za ronjenje, pogled mu seže iza leđa gdje se u daljini vidi isti taj čamac s njegovim likom unutra.

Nakon pregledanih slikovnica, bitna razlika može se uočiti u tekstu. Tekst je u slikovnicama unutarlikovni odnosno dio je ilustracije, jer su i jedan i drugi ilustrator tekst upisivali ručno, međutim, Torjanac se koristio malim tiskanim slovima, a Junaković velikim tiskanim slovima. U slikovnici Tomislava Torjanca po jedan stih se nalazi na svakoj od stranica, dok je Junaković stavljao po dva stiha na jednu stranicu, a stranica do nje sadrži samo ilustraciju. Slikovnica Svjetlana Junakovića primjerenija je djeci mlađeg uzrasta te je samim odabirom slova i ilustracija djeci jednostavnija. Tomislav Torjanac ilustrirao je lik Antuntuna kao osobu nedefiniranih godina kako bi čitatelji sami odlučili koja je njegova dob. Antuntun je u slikovnicama prikazan kao

¹⁰ THE KON-TIKI MUSEUM, Pribavljeno 16.6.2019 sa, <https://www.kon-tiki.no/>

osoba neograničenih umnih sposobnosti koja radi sve na svoj način, ali ni na čiju štetu te na taj način ilustratori šalju poruku djeci da je u redu biti drugačiji od drugih.

5.4. Problemske slikovnice

Autorica iznimne dječje slikovnice „Djevojčica i div“ je nagrađivana slovenska spisateljica, Neli Kodrič Filipić. Slikovnica je nastala prema potresnoj, ali i oslobađajućoj priči o tome kako se tuga, strah i bol generacijama prenose kroz obitelj, sve do onog časa dok ih netko ne odluči izbaciti iz sebe. Radi se o vrlo ozbiljnoj temi koja govori o generacijskom aspektu nasilja u obitelji i koju je Tomislav Torjanac, svojim likovnim umijećima, približio i najmlađim čitateljima.¹¹ Nadovezujući se na isto, možemo reći kako se ova slikovnica može svrstati u svojevrsne problemske slikovnice, s obzirom na to da rješava određeni obiteljski, ali i društveni problem.

5.4.1. Neli Kodrič Filipić : „Djevojčica i div“

Slikovnica „Djevojčica i div“ doima se pomalo mračnom s obzirom na odabir boja ilustratora, ali svakako se ne može odmah naslutiti da se radi o jednoj teškoj, bolnoj temi. Na naslovnici je prikazan div s djevojčicom na koljenu, gdje se odmah vidi drastična razlika u odnosu na veličinu likova, a stražnja korica prikazuje diva s leđa, na kojima je ispisan kratak sadržaj priče. Kada prolistamo slikovnicu, možemo zamijetiti kako ilustrator u prvom dijelu slikovnice koristi tamne nijanse boja, dok se u ostalim dijelovima pojavljuju toplije boje.

„Bio jednom div koji je imao malenu kćer: sitnu, razigranu djevojčicu. Div je bio stalno umoran. Kad se htio odmoriti, naredio je kćeri neka bude mirna. Djevojčica je obećala poslušati - jer ipak ga je voljela. Bio je njezin dragi tata! No tek što je div zaspao, djevojčica je zaboravila na obećanje. Trenutak poslije već je poskakivala. Diva je probudilo tapkanje njezinih nožica i obuzeo ga je bijes. Tako velikome, bijes se

¹¹ Jutarnji list, THE LITTLE GIRL AND THE GIANT/DJEVOJČICA I DIV. Pribavljeno 05.05. 2019., sa [\(http://www.torjanac.com/Content/TheLittleGirlAndTheGiant/](http://www.torjanac.com/Content/TheLittleGirlAndTheGiant/)

učinio posve malenim.“ (Kodrič Filipić, 2009). Ilustracije prikazuju diva kako leži na krevetu i djevojčicu koja trči za kolutom i kako u tekstu piše, ti koraci su razljutili diva. Ljutnju dalje simbolizira tamnoplava boja u kojoj se nazire lik diva koji ljutit trči za preplašenom djevojčicom te je čizma diva veća u odnosu na djevojčicu. Dalje je prikazana njegova divovska ruka koja uzima kamen i baca ga za djevojčicom, što se također opisuje u tekstu.

„Djevojčica je još dugo ostala u krošnji drveta. Komadić kamena, malen kao točka na kraju rečenice, doletio joj je u srce i tamo se čvrsto usidrio. Kroz rupicu koju je izbušio, istekla je njezina radost. Grane su je njihale i listovi ju milovali dok nije zaspala, umorna i žalosna.“ (Kodrič Filipić, 2009). Tekst zapravo govori da kamen nije ostavio trag u smislu nanesene boli, već je ostavio dugoročan, neizbrisiv trag u pamćenju djevojčice koja se preplašila svog voljenog oca. Na taj način otac je u njoj uništio svu onu dječaku radost koju je imala i pretvorio ju u strah. Ilustracija prikazuje tamnu krošnju drveta u kojoj su vidljivi obrisi skrupčane djevojčice, a iduća ilustracija sadrži jasan prikaz prestrašene, skrupčane djevojčice. Djevojčica i div su potisnuli događaj u njihovim srcima te se je kamen u njezinom srcu, odrastanjem pretvorio u stijenu koja joj je onemogućavala smijeh i bezbrižnu igru i pretvorila ju u umornu djevojčicu.

(„...srce je postalo veliko. U njemu se kamenčić pretvorio u veliku stijenu. Bila je teška i djevojčica je zato stalno bila umorna. Nije se više mogla smijati niti bezbrižno igrati.“ (Kodrič Filipić, 2009).) Prikazana je djevojčica (div), na jednoj stranici kako trči, a već na drugoj kako umorna sjedi. „U međuvremenu je i sama postala mama malenome dječaku.“ (Kodrič Filipić, 2009). U ovom dijelu slikovnice jasno se vidi povezanost sa samim početkom, gdje ovoga puta mama div sjedi u krevetu, rukom se držeći za glavu jer njezin dječakić trčkara okolo. Na početku se mogla vidjeti fotografija djevojčice i diva na zidu sobe, a sada se tamo nalazi i fotografija nje i njezinog sina. „U prsima joj je uskipio bijes i zanjihao stijenu u njezinu srcu.“ (Kodrič Filipić, 2009). Djevojčica, sada majka, ponovila je reakciju njezina oca prema njoj, na svom sinu koji je prestrašeno gleda i u čijim očima je vidjela svoje prestrašene oči nakon što je tata div na nju zavitlao kamen. Na ilustracijama vidimo oči koje prikazuju nemili događaj iz njezina djetinjstva. („Mama div je u očima svoga sina vidjela

dugačak red zrcala koja su odražavala samo strah i bol.“ (Kodrič Filipić, 2009).) Shrvana majka, koju tješi sin i koja nije htjela ozlijediti vlastito dijete već mu samo pokazati koliko je umorna, izbacila je iz sebe tu stijenu koju je godinama držala u sebi, koju je držao njen otac, a i njegova majka koja ju je usadila u njegovo srce.

Upravo je u tom dijelu prikazan generacijski aspekt nasilja u obitelji („Bile su to suze koje su se svih tih godina nakupljale ispod boli u njezinom srcu, ali i u srcu njezina voljenog oca i očeve drage mame i mnogih drugih prije njih koji su bili povrijeđeni, a svoje rane nisu nikada isplakali.“ (Kodrič Filipić, 2009).). Kraj slikovnice ilustriran je u toplim bojama s majkom koja se igra na livadi sa svojim sinom i gdje se vidi lakoća i okretnost majke, koju je osjetila nakon što je isplakala sve ono što je držala u sebi.

U odnosu na druge slikovnice koje je ilustrirao Tomislav Torjanac, ovdje se može primijetiti kako nema elemenata povezanih s njegovom mladosti i njegovim osobnim životom. I dalje se drži tehnike uljenim bojama i gustih namaza kistom, a tekst upisuje vlastoručno.

6. ZAKLJUČAK

Slikovnica je u principu vrlo kratka književna vrsta, ali tematski vrlo raznolika. Ona u sebi sadrži poučne i informativne materijale koji kod djece zadovoljavaju potrebu za učenjem novoga i samim time slikovnica zauzima važnu ulogu u djetetovu životu. Zbog prilagodbe različitim uzrastima, slikovnice sadrže ilustracije koje djeci omogućuju pričanje još neispričane priče te osnažuju njihovu maštu i kreativnost, zbog čega bi se na ilustracije trebao staviti poseban naglasak.

Naslov ovog završnog rada jest „Autorski doprinos Tomislava Torjanca na suvremenu hrvatsku slikovnicu“. Tomislav Torjanac jedan je od cijenjenih, nagrađivanih, hrvatskih ilustratora čije ilustracije ne prate samo ono što piše u tekstu već, ako ih dobro pogledamo i analiziramo, ispričat će nam priču koja nije povezana sa samim naslovom slikovnice. Cilj je bio da kroz analize slikovnica, koje su navedene u ovom radu, otkrijemo pristupe Tomislava Torjanca ilustriranju tekstova u području dječje književnosti, prema njemu svojstvenim detaljima kojima interpretira književni tekst. Slikovnice su analizirane na način da su se uspoređivali odnosi ilustracije i teksta u odabranim primjerima i uspoređena je ilustracija slikovnice „Kako živi Antuntun“ Tomislava Torjanca i Svjetlana Junakovića. Odabrani primjeri grupirani su prema namjeni odnosno vrsti književnog djela koje se nalazi u slikovnici, stoga su primjeri podijeljeni na: edukativne slikovnice (Mihaela Velina: „Žabeceda“ i „Brojamica“), pripovjedne slikovnice (James Joyce „Mačak i vrag“, Grigor Vitez „Ogledalce“, Hans Christian Andersen „Ružno pače“, „Skakači“), pjesme (Ratko Zvrko „Grga Čvarak“, Grigor Vitez „Kako živi Antuntun“) i problemske slikovnice (Neli Kodrić Filipić „Djevojčica i div“). Uzmemo li u obzir odabrane slikovnice u radu s djecom, smatram kako bi se na temelju Torjančevih ilustracija djecu moglo potaknuti na različite aktivnosti te su slikovnice zasigurno prikladne za rad s djecom rane i predškolske dobi.

Kroz slikovnice možemo vidjeti kako Torjanac koristi njemu svojstvene detalje koji na poseban način upotpunjuju priče i pjesme nama najpoznatijih autora. Osim literarnih znanja i umjetničkih vještina, njegove ilustracije obogaćuju detalji povezani s njegovim djetinjstvom i mladosti te određeni povijesni događaji i ličnosti. Kao

primjer za to u radu je analizirana slikovnica „Skakači“ u kojoj Torjanac prikazuje elemente Francuske revolucije, zatim slikovnica „Grga Čvarak“ gdje se na zidovima nalaze poster i nekadašnjih pop i rock sastava te primjer edukativnih slikovnica „Žabeceda“ i „Brojamica“ u koje je uključio i posvete.

Zbog specifičnog umjetničkog izražaja i načina na koji Torjanac interpretira postojeće tekstove, u usporedbi s drugim ilustratorima, može se reći kako upravo njegove ilustracije osuvremenjuju današnje slikovnice.

7. LITERATURA

1. Batinić, Š., Majhut, B. (2001) *Od slikovnjaka do Vragobe-Hrvatske slikovnice do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
2. Crnković, M., Težak, D. (2001) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955*. Zagreb: Znanje.
3. Čačko, P., Javor, R. (ur.) (2000). *Slikovnica, njezina definicija i funkcije. Kakva knjiga je slikovnica*: zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
4. Dragun D. (2006.) *Slika obitelji u dječjim slikovnicama. Zlatni danci. 7: Obitelj u književnosti za djecu i mladež*: Zbornik radova. Osijek: Filozofski fakultet.
5. Halačev, S., Javor, R. (ur.) (2000). *Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece. Kakva je knjiga slikovnica*: zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
6. Hamersak, M., Zima, D. (2015) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
7. Hlevnjak, B., Javor, R. (ur.) (2000). *Kakva je to knjiga slikovnica?*. Kakva je knjiga slikovnica: zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
8. Javor, R. ur. (2000). *Kakva je knjiga slikovnica?* Zbornik radova. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
9. Majhut, B. (2013). *Počeci hrvatske slikovnice*. Dijete, vrtić, obitelj, No. 71, 20-22.
10. Markulin, V. (2013). *Tomislav Torjanac u Galeriji Klovićevi dvori. Liberi et liberi*: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture, No.2, 395-397.
11. Martinović, I., Stričević, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*, Libellarium, IV, 1 (2011): 39-63.
12. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
13. Narančić Kovač, S., (2011) *Jedna priča i dva pripovjedača*. Pripovjedne perspektive u dvojnog diskursu suvremene slikovnice. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

14. Narančić Kovač, S., (2015) *Jedna priča-dva pripovjedača: slikovnica kao pripovijed*. Zagreb: Artresor.
15. Nola, D., (1972) *Društvena odgovornost za dječju knjigu*. Umjetnost i dijete 4 (19/20):3-5.
16. Petrovič-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje*. Zagreb: Allinea.
17. Posokhova, I. *Razvoj govora u predškolskoj dobi*. Planet Zoe: knjižara za roditelje, službena stranica. Pribavljeno 23. 4. 2019., sa <https://www.planetzoe.hr/razvoj-govora-u-predskolskoj-dobi/> .
18. Verdonik, M. (2016). *Slikovnica – Prva knjiga djeteta*. Nastavni materijal za izborni kolegij *Slikovnica- prva knjiga djeteta*. Rijeka, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Pribavljeno 20. 4. 2019., sa https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf
19. Vitez, I., Javor, R. (ur.) (2000). *Suodnos teksta i slike u knjizi za djecu. Kakva je knjiga slikovnica: zbornik* . Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.

8. PRILOZI

Popis slikovnica:

1. Andersen Christian, H. (2012). *Skakači*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
2. Andersen Christian, H. (2017). *Ružno pače*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
3. Joyce, J. (2011). *Mačak i vrag*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
4. Kodrič Filipić, N. (2009). *Djevojčica i div*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
5. Velina, M. (2013). *Žabeceda*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
6. Velina, M. (2015). *Brojamica*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
7. Vitez, G. (2003). *Kako živi Antuntun*. Zagreb: Profil International d.o.o.
8. Vitez, G. (2014). *Kako živi Antuntun*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
9. Vitez, G. (2016). *Ogledalce*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
10. Zvrko, R. (2014). *Grga Čvarak*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.

Popis fotografija:

1. Velina M. (2013). Slika 1: Prikaz stihova uz ilustraciju iz slikovnice „Žabeceda“
2. Velina, M. (2015). Slika 2: Ilustracija slikovnice „Brojamica“